

Paralympische beweging en Nederland

Mijlpalen en archieven

M. Verhaag

*Mulier Instituut
Utrecht, april 2013*

De uitvoering van dit deelproject is mede mogelijk gemaakt door een financiële bijdrage van NOC*NSF

© *Mulier Instituut*
Sociaal-wetenschappelijk sportonderzoek

Postbus 85445
3508 AK Utrecht

t 030-7210220
e info@mulierinstituut.nl
i www.mulierinstituut.nl

Inhoudsopgave

Voorwoord	5
Samenvatting	6
1 Inleiding	8
1.1 Aanleiding	8
1.2 Aanpak	9
1.3 Leeswijzer	9
2. Mijlpalen	10
2.1 Inleiding	10
2.2 Voorzichtige stappen: eerste helft 20 ^e eeuw	10
2.3 De jaren van structurering: 50-70	12
2.4 Het gouden decennium	13
2.5 Fusie en integratie: 1990 e.v.	14
2.6 Balans	15
3. Archieven	17
3.1 Inleiding	17
3.2 Gehandicaptensport Nederland - Bunnik en Houten	17
3.3 NOC*NSF - Arnhem	18
3.4 Nationaal Archief - Den Haag	19
3.5 Archieven in de tijd	19
4 Bibliografie	21
4.1 Inleiding	21
4.2 Boeken	21
4.3 Tijdschriften	22
5 Conclusie	23
6 Geraadpleegde literatuur	25
7 Bijlagen	26
7.1 Bijlage I: Archiefmateriaal	26
7.1.1 Gehandicaptensport Nederland	26
7.1.2 NOC*NSF	29
7.1.3 Nationaal Archief	35
7.2 Bijlage II: Interviews	37

7.2.1	‘De statisticus’	37
7.2.2	‘De archivaris’	39
7.2.3	‘De Paralympische koepel’	40
7.2.4	‘Het kenniscentrum’	42
7.2.5	‘De grondlegger’	44
7.2.6	‘De organisator’	47
7.3	Bijlage III: Medailleoverzichten	51

Voorwoord

Dit verslag is het eindresultaat van een periode van vijf maanden onderzoekstage bij het Mulier Instituut, centrum voor sociaal-wetenschappelijk sportonderzoek in Utrecht. Als bachelor student geschiedenis aan de Radboud Universiteit werd ik gevraagd om een bijdrage te leveren aan het vastleggen van de geschiedenis van de Paralympische beweging in Nederland. Het is een interessante verkenningstocht geworden waarin ik heb ervaren wat wetenschappelijk historisch onderzoek inhoudt. Maar het onderzoek heeft mij ook de mogelijkheid geboden iets toe te voegen aan de Paralympische geschiedenis in ons land.

Zonder anderen te passeren wil ik de volgende personen in het bijzonder danken voor hun begeleiding en bijdragen aan het tot stand komen van dit rapport:

Fons Kemper, Steven Snijders, Wilfred van Buuren, Rita van Driel, Rian Smit, Tineke Derksen, Henk van Aller, Hans Leutscher, Dos Engelaar, Jaap Pegels, Jef Dorpmans en Jaap en Truus Brouwer.

Mark Verhaag

Nijmegen, april 2013

Samenvatting

Op initiatief van het Mulier Instituut startte op 1 oktober 2012 het project *De Nederlandse geschiedenis van de Paralympische beweging*. Het eerste deel van dit project waarover hier gerapporteerd wordt, is gericht op het inventariseren van archieven waar mogelijk Paralympisch materiaal te vinden is. Dit (deel)onderzoek dient verder om de belangrijkste mijlpalen van de Nederlandse Paralympische beweging in kaart te brengen. Om deze doelen te bereiken is een literatuurstudie verricht, werd archiefmateriaal bij NOC*NSF en Gehandicaptensport Nederland geïnventariseerd en is een zestal interviews afgenomen met sleutelfiguren op dit terrein.

Aan de hand van literatuur en interviews zijn vier verschillende periodes onderscheiden in de ontwikkeling van de Paralympische beweging in Nederland.

In de eerste helft van de twintigste eeuw is er eigenlijk geen sprake van sport door mindervalide personen. De Nederlandse Dovensportbond werd in 1926 opgericht en na de Tweede Wereldoorlog ontstond de Bond voor Nederlandse Militaire Oorlogs- en Dienstslachtoffers (BNMO) die voor revaliderende ex-militairen sportactiviteiten organiseerde. Van daaruit werden contacten gelegd met het Engelse Stoke Mandeville hospitaal, de bakermat van de sportbeoefening door gehandicapten.

Na 1950 ontstonden er meer initiatieven die ook een structureel karakter kregen. De eerste sportclub voor lichamelijk gehandicapten (De Rollende Leeuwen) werd opgericht in 1954. De eerste Paralympische Spelen vonden plaats in Rome (1960) in aansluiting op de daar gehouden Olympische Spelen. Nederland zond een team dat negen medailles wist te winnen.

Ons land ontpopte zich als een belangrijk organisatieland. In 1980 werden de Paralympische Spelen in Arnhem gehouden en in 1990 volgden de Wereldspelen voor mensen met een handicap in Assen.

De laatste periode, na 1990, stond vooral in het teken van fusies en integratie. De Nederlandse Invaliden Sportbond (NIS) fuseerde met andere gehandicapte sportbonden tot de Nederlandse bond voor aangepast sporten (Nebas). Nadat deze bond vervolgens samenging met de NSG (Nederlandse sportbond voor Geestelijk Gehandicapten) ontstond de landelijke koepel Gehandicaptensport Nederland (GN). De in 2000 gestarte 'organisatorische integratie' diende om de gehandicaptensport en de reguliere sportwereld samen te brengen. Dat gold ook voor de Paralympische beweging. Vanaf 2004 werd NOC*NSF praktisch verantwoordelijk voor de uitzending van de Paralympische ploegen.

De zoektocht naar archieven leverde drie belangrijke locaties op: het archief op Papendal bij NOC*NSF, het archief van Gehandicaptensport Nederland in Bunnik/Houten en het Nationaal Archief in Den Haag.

Op Papendal is een eigen archief van NOC*NSF. Daar liggen dossiers en historisch materiaal met betrekking tot de Paralympische beweging vanaf 1992. Het meeste materiaal dateert echter vanaf 2000 en bestaat uit dossiers die over de organisatorische integratie gaan.

Gehandicaptensport Nederland (GN) heeft een eigen archief dat vooral informatie bevat over de organisatorische integratie. GN heeft daarnaast ook veel ongearchiveerd materiaal in een loods in Houten liggen. Over de inhoud valt derhalve weinig te vertellen, maar het bevat hoogstwaarschijnlijk ouder materiaal (vanaf 1970).

Het Nationaal Archief tot slot bevat de archieven van twee organisaties: het BNMO en NOC*NSF. Het BNMO archief is nog niet in te zien maar bevat informatie over de periode tussen 1960 en 1980. Het NOC*NSF archief in Den Haag bevat weinig stukken over de

Paralympische beweging. Het materiaal heeft vooral betrekking op de Wereldspelen in Assen van 1990.

Uit het onderzoek naar de archieven is duidelijk geworden dat historisch materiaal over dit onderwerp heel schaars is en moeilijk te traceren. Op dit moment zijn er drie belangrijke vindplaatsen: de archieven van Gehandicaptensport Nederland in Bunnik/Houten, het (werk)archief van NOC*NSF op Papendal en het Nationaal Archief te Den Haag. Aanbevolen wordt om het thans geïnterpreteerde materiaal verder te ontsluiten en te streven naar ‘specialisatie’ van archieven ten einde aanbieders en gebruikers beter van dienst te kunnen zijn.

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

‘De informatie is erg versplinterd, ik denk dat het echt ongelooflijk veel speuren en zoeken gaat worden’, aldus oud NOC*NSF archivaris Wilfred van Buuren.¹ Hij heeft het over historisch materiaal met betrekking tot de Paralympische Spelen. Een sportevenement waar nog weinig historisch onderzoek naar is gedaan. Zowel nationaal als internationaal.

In 2010 werd een vinger op die zere plek gelegd. De Engelse kenner van de Paralympische beweging Ian Brittain bezocht Nederland om gegevens over Britse deelnemers te verzamelen. Tijdens dat bezoek bleek dat Nederland over de eigen deelnemers uit de beginperiode maar zeer beperkte en fragmentarische informatie bezit. Adequaat historisch onderzoek naar dit onderwerp zal op die manier vrijwel onmogelijk zijn.

De eerste aanzetten tot de Paralympische Spelen² zijn te vinden aan het eind van de Tweede Wereldoorlog. Gewonde Britse soldaten - meestal veroordeeld tot een rolstoel - worden met behulp van sport gerevalideerd in het Engelse Stoke Mandeville Hospital. Zo ontstond een sporttoernooi waarvoor in 1952 ook buitenlanders werden uitgenodigd. Meer dan een halve eeuw later is het eendaagse evenement uitgegroeid tot de Paralympische Spelen met meer dan 4000 atleten uit 164 verschillende landen. Hoewel het maatschappelijk belang inmiddels onomstreden is, zijn de geschiedenis en de ontwikkeling van de Paralympische beweging in Nederland onderbelicht.

Jaap Pegels komt de eer toe de geschiedenis van de gehandicaptensport in Nederland als eerste meer systematisch in kaart te hebben gebracht (Pegels, 1985). Zijn *Met pijl en boog naar Engeland* beschrijft de opkomst van de gehandicaptensport in ons land tot aan het midden van de jaren 1980. Van recentere datum zijn de fotoboeken met daarin resultaten van de Nederlandse deelnemers aan de Paralympische Spelen die de Stichting Hephāistos vanaf 2000 publiceert. Toch heeft het werk van Pegels nooit een gelijkwaardig vervolg gekregen.

Bovenstaande redenen waren voor het Mulier Instituut aanleiding om een project op te zetten dat hier verandering in kan brengen.³ Het eerste onderdeel van dit project is een inventarisatie van het historische materiaal dat betrekking heeft op de Paralympische beweging in Nederland. Daarbij ligt het accent op het vinden van primaire bronnen. Waar is wat precies opgeslagen? Welke bronnen kunnen geraadpleegd worden en in hoeverre is het materiaal reeds ontsloten?

¹ Interview W. van Buuren. Zie bijlage II, 7.2.2.

² De term ‘Paralympische Spelen’ wordt in 1988 voor het eerst als officiële benaming voor de Spelen in Seoul gebruikt. Het is gangbaar om de eerdere versies van de Spelen (1960-1984) ook zo te benoemen. In dit rapport volgen wij die conventie.

³ Fons Kemper (2012), *De Nederlandse geschiedenis van de Paralympische beweging, Projectvoorstel*. Utrecht: Mulier Instituut.

1.2 Aanpak

Op basis van een beknopte literatuurstudie werd een eerste afbakening van het onderzoeksveld uitgevoerd. Duidelijk werd dat er drie instellingen zijn die op dit terrein een belangrijke rol vervullen: De BNMO (Bond van Nederlandse Militaire Oorlogs- en Dienstslachtoffers), Gehandicaptensport Nederland en NOC*NSF. Deze instituties bezitten de meeste informatie over de Paralympische Spelen. Voor de BNMO en een deel van het NOC*NSF archief geldt dat het historisch materiaal bij het Nationaal Archief in Den Haag te vinden is.

Naast de archieven wordt in deze rapportage ook aandacht besteed aan zogenoemde mijlpalen van de Paralympische beweging in Nederland. Momenten die doorslaggevend zijn geweest voor het verloop van de geschiedenis. Voor het beschrijven van deze mijlpalen en het opsporen van (deel-) archieven is een zestal interviews met sleutelfiguren afgenomen. In dit rapport zijn de verkregen inzichten verwerkt en is het materiaal dat is opgeslagen in archieven zoveel mogelijk beschreven.

1.3 Leeswijzer

Na deze Inleiding volgt een korte terugblik op de geschiedenis van de gehandicaptensport en de Paralympische Spelen (H 2). Hierin worden de mijlpalen van de Paralympische beweging in Nederland benoemd veelal op basis van de afgenomen interviews. Daarna (H 3) volgt een beschrijving van de genoemde drie archieven en de tijdsperiodes die met de archieven omsloten worden.

Om ook een indruk van de verschenen literatuur te krijgen is er een hoofdstuk 'bibliografie' (H 4) toegevoegd. Hierin staan de belangrijkste secundaire bronnen, dat wil zeggen boeken en tijdschriften, met betrekking tot de Paralympische geschiedenis. Het rapport wordt afgesloten met conclusies en enkele aanbevelingen hoe verder te gaan (H 5).

De bijlage bij dit rapport bestaat uit drie onderdelen. Een omschrijving van het geïnventariseerde archiefmateriaal (I) een weergave van de afgenomen interviews (II) en een overzicht van de Nederlandse medailles behaald op de Paralympische Spelen (III).

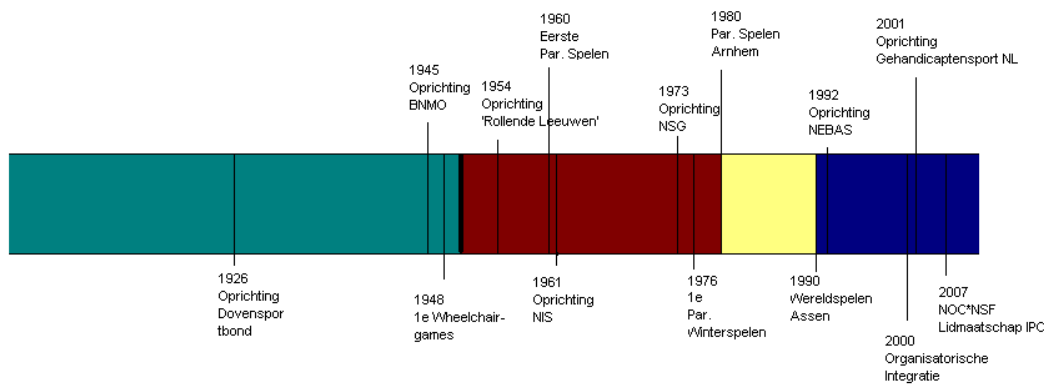
2. Mijlpalen

2.1 Inleiding

De Paralympische Spelen in Londen van 2012 lieten zien dat dit evenement steeds minder onder doet voor de grote Olympische broer. Nog nooit gingen zoveel atleten met een lichamelijke beperking de competitie met elkaar aan om een Paralympische medaille te behalen. Met 10 gouden medailles en een tiende plaats in het landenklassement heeft het Nederlandse Paralympische team getoond dat het bij de wereldtop hoort.⁴

Nederland heeft al vanaf het ontstaan, zowel bestuurlijk als sportief geparticipeerd in de ontwikkeling van de internationale gehandicaptensport. Een rol die mogelijk werd gemaakt doordat ook op nationaal niveau de nodige initiatieven werden genomen. Om een globaal beeld te krijgen van de geschiedenis van de Paralympische beweging in Nederland staat hieronder een tijdlijn afgebeeld. Op deze balk zijn verschillende gebeurtenissen en evenementen geplaatst die van belang zijn voor een onderzoek naar de Paralympische geschiedenis. Deze zogenoemde mijlpalen markeren verschillende herkenbare periodes in de ontwikkeling van de Paralympische geschiedenis. Op basis van literatuur en informatie uit de interviews worden deze periodes beschreven en getypeerd.

Figuur 1 Mijlpalen Paralympische geschiedenis, 1900-2010

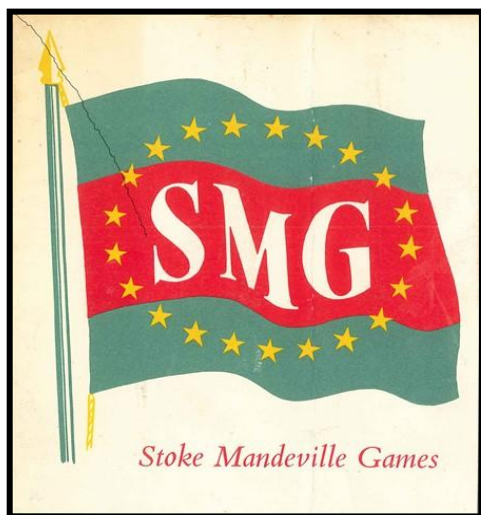
⁴ Zie Bijlage III, 7.3

2.2 Voorzichtige stappen: eerste helft 20^e eeuw

De eerste formele aanzet naar gehandicaptensport in Nederland was in 1926 met de oprichting van de Nederlandse Dovensportbond (NDSB). Twee jaar daarvoor werden er in Parijs voor de eerste keer Internationale Sportspelen voor Doven gehouden. Nederland had toen nog geen nationale organisatie maar de Amsterdamse Dovensportvereniging werd door de Franse organisatoren als zodanig erkend. Na de Spelen waren de Nederlandse leden zo enthousiast dat meteen werd voorgesteld om de volgende Spelen in Nederland te houden. Hiervoor was natuurlijk wel een nationale organisatie nodig en zo ontstond in 1926 de Nederlandse Dovensportbond.⁵

Het zou toen nog bijna twintig jaar duren voordat mensen met andere handicaps de mogelijkheid kregen om georganiseerd te sporten. De oorlog was afgelopen en er werd voor het eerst gesproken over het oprichten van een bond voor militaire oorlogsslachtoffers. Deze kwam er in 1945 met de BNMO (Bond van Nederlandse Militaire Oorlog- en Dienstsachtoffers). Mede dankzij de inbreng van J.H.E. baron Van Nagell, burgemeester van Doorn, kon men het buitenhuis 'Aardenburg' huren. Niet veel later werd het een militair revalidatiecentrum waar ook kleinschalige sportieve activiteiten plaatsvonden. Na de oorlog werd het in Nederland duidelijk dat Amerika en Engeland al grote vorderingen hadden gemaakt op gebied van revalidatie. Om daar kennis van te nemen werden masseurs, verplegend personeel en artsen naar Engeland gestuurd. Daar kwam men in contact met dr. Ludwig Guttmann en zijn ideeën om sportbeoefening in te zetten als vorm van revalidatieproces.⁶

Guttmann was een neuroloog die in het Engelse Stoke Mandeville hospitaal werkte met oorlogsslachtoffers. Een dwarslaesie patiënt werd vaak als een hopeloos geval beschouwd. Volgens de opvattingen van Guttmann hoefden deze patiënten evenwel niet aan hun bed gekluisterd te blijven. Hij geloofde dat sport een belangrijke manier was om fysieke kracht en zelfrespect terug te krijgen. In 1948 organiseerde hij een handboogcompetitie en liet hij een 16-tal patiënten als deelnemers meedoen. Het was op dezelfde dag als de openingsceremonie van de Olympische Spelen in Londen destijds. Meer sporten werden toegevoegd aan de competitie en de 'Wheelchair Games' werden al snel een succes. Het gevolg was dat elk jaar in Stoke Mandeville in de maand juli een sportfeest werd georganiseerd waarin mensen met een verlamming konden meedoen.⁷ Toen de Nederlandse revalidatiearts van Aardenburg, J. E. Van Gogh, van een bezoek in Engeland terugkwam had hij een invitatie van dr. Guttmann op zak om met een 4-tal patiënten van Aardenburg aan de eerstvolgende Stoke Mandeville Games mee te komen doen. Zo werden de 'Games' door Nederlandse inbreng een internationaal evenement

Afbeelding 1 Logo van de International Stoke Mandeville Games, 1956

⁵ J. Pegels, *Met pijl en boog naar Engeland*. (1985). p 28.

⁶ Idem. p 33.

⁷ S. Bailey, *Athlete First: A History of the Paralympic Movement*. p 18-19.

dat jaarlijks zou terugkomen. Het werd de afgevaardigde handboogschutters duidelijk dat er veel meer sportmogelijkheden voor invaliden waren. Zoals een van de deelnemers het later uitdrukte: ‘Na Stoke kon je er weer een jaar tegen aan’.⁸

2.3 De jaren van structurering: 50 -70

De hiervoor genoemde ontwikkelingen resulteerden erin dat sport en lichamelijke handicap niet langer als een vreemde combinatie werd gezien. In de jaren 50 krijgt de gehandicapten sport op organisatorisch gebied ook steeds meer een eigen gezicht.

Iemand die in deze periode zeker genoemd moet worden is Arie Klapwijk. Hij was directeur van een revalidatiecentrum en enorm actief op het gebied van bewegen.⁹ Samen met Mies Bouwman presenteerde hij in 1962 de televisie-uitzending van de inzamelingsactie *Open Het Dorp*. Een nationale actie ter realisering van een zelfstandige woongemeenschapwijk in het westen van Arnhem voor mensen met een ernstige lichamelijke of meervoudige handicap. Dat maakte hem tot een boegbeeld van de integratie van de gehandicapten in de samenleving. Ook op sportgebied speelde hij een rol. Zo was hij president van CP ISRA (de internationale sportorganisatie voor mensen met een cerebrale parese) en was hij betrokken bij de oprichting van het ICC (International Coordinating Committee) in 1982. Dit was de voorganger van het IPC (International Paralympic Committee).¹⁰

Na hun revalidatieperiode keerden patiënten huiswaarts en wilden verder gaan met het beoefenen van sport. Dit resulteerde in 1954 met de oprichting van de eerste sportclub voor lichamelijk gehandicapten in ons land ‘De Rollende Leeuwen’.¹¹

Internationaal gezien werd de Stoke Mandeville Games een steeds groter evenement. Tijdens de jaarlijkse vergadering van de WVF (World Veterans Federation) in 1959, werd voorgesteld de 9^e Stoke Mandeville Games in Rome te houden. Daar zouden in 1960 ook de Olympische Spelen plaatsvinden. Dit plan werd enthousiast ontvangen en de Para-Olympiade was geboren.¹² Hoewel de Nederlandse pers op de hoogte was van dit evenement was er nog maar weinig aandacht.

Inmiddels bestond bij de BNMO steeds meer de behoefte om in georganiseerd verband sport te beoefenen, ook voor niet militaire invaliden. Binnen de BNMO ging men zich afvragen of dit nog wel de taak van de BNMO alleen was. Er moest een landelijke organisatie van de invalidensport komen. Dit werd de NIS (de Stichting Nederlandse Invaliden Sport), opgericht in 1961.¹³ Aandacht voor mensen met een verstandelijke beperking was er toen nog niet op sportgebied. Dit kwam in 1973 toen de NSG (Nederlandse sportbond voor Geestelijk Gehandicapten) werd opgericht. De reguliere sportbonden en de sportbonden voor mensen met een lichamelijke handicap waren destijds nogal terughoudend met het bieden van

⁸ Idem. p 35.

⁹ Interview J. Brouwer. Zie Bijlage II, 7.2.6.

¹⁰ J. Scruton, *The Eleven Years of ICC*. 1993.

¹¹ Idem. p 40.

¹² In de vroegste edities van de Paralympische Spelen participeerden vooral mensen met een dwarslaesie (eng: *paraplegic*). Vandaar dat de term ‘Paralympisch’ betrekking had op de aandoening van deelnemers. Tegenwoordig zijn er ook deelnemers met een andere handicap en verwijst ‘para’ naar een ander aspect namelijk het parallel lopen met de Olympische Spelen.

¹³ Idem. p 64.

mogelijkheden tot sporten voor mensen met een verstandelijke handicap. Als een van deredenen hiervoor wordt de onbekendheid met de doelgroep en hun mogelijkheden om te sporten genoemd.¹⁴

Een volgend belangrijk moment in deze periode is 1976. Het was het jaar van de Paralympische Spelen in Toronto en de eerste Paralympische winterspelen in Örnskoldsvik in Zweden. Volgens Jaap Pegels kwam er met die Spelen een ommekeer tot stand met betrekking tot de publieke aandacht. ‘Die media aandacht is iets dat toen in Toronto is ontstaan. Toen wij daar van terugkwamen stond prins Claus op het vliegveld te wachten. Dat was toen heel wat.’ Ook veranderde volgens hem daarna de beeldvorming van mensen met een handicap. ‘Heel lang vond men dat iemand met een geamputeerd been niet mocht verspringen. Dat is allang niet meer zo. Men kon toen zien hoe een jongen met één been zijn stokken liet vallen en sprong. Dergelijke beelden droegen er toe bij dat in Nederland ook de deelname van gehandicapten aan sport op de kaart kwam te staan’, aldus Pegels.¹⁵

2.4 Het gouden decennium

Nederland was inmiddels een bekend gezicht op de Paralympische Spelen. Na een late afmelding van Moskou bood Nederland zich aan om de Paralympische Spelen van 1980 in Arnhem te organiseren. De financiering kwam tot stand met behulp van een grote Telebingo actie geleid door wie anders dan Mies Bouwman. De Spelen waren in alle opzichten een succes: Het was een waar topsportevenement dat strak en professioneel geleid werd. ‘Met zijn allen hebben de juryleden, de vrijwilligers, de CIOS-sers, de chauffeurs, de hostessen en al die anderen tot een succesvolle organisatie bijgedragen’.¹⁶ Er was daarbij ontzettend veel publieke belangstelling. Tien jaar later kwam nog een groot internationaal gehandicaptensport evenement naar Nederland: De Wereldspelen in Assen. Deze Spelen werden net zoals die van 1980 mogelijk gemaakt door een nationale inzamelingsactie op TV. 22 miljoen gulden werd binnengehaald en het evenement kon doorgang vinden. 45 landen deden mee in veertien takken van sport.

Jaap Brouwer, in 1980 betrokken bij het schermen, werd vanwege zijn ervaring gevraagd als directeur Sport bij de Wereldspelen in 1990. Het moment dat gehandicaptensport echt als topsport werd gezien, lag volgens hem ongeveer tussen de Spelen van Arnhem en Assen in. Brouwer: ‘Waarschijnlijk heeft het te maken met de periode van welvaart in die tijd. Door de welvaart konden mensen betere materialen krijgen. Daardoor werden de prestaties beter en de

Afbeelding 2 Olympische Spelen voor Gehandicapten in Arnhem, 800 meter rolstoelrace, Ab Roek in actie, 1980

¹⁴ <http://www.gehandicaptensport.nl/geschiedenis-gehandicaptensport>

¹⁵ Interview J. Pegels. Zie Bijlage II, 7.2.5.

¹⁶ J. Pegels, *Met pijl en boog naar Engeland*. (1984). p 125-126.

aantrekkelijkheid ook.’ Volgens hem zijn er twee zaken die de Spelen in Assen tot een mijlpaal maakten. Voor het eerst werd er namelijk bij een groot internationaal toernooi gewerkt met een integraal classificatiesysteem bij de gezamenlijke sporten. Twee jaar na de Wereldspelen van 1990 werd in Barcelona het nieuwe integrale classificatiesysteem in zijn geheel toegepast. Een tweede noviteit was dat door de organisatoren voor het eerst zaken gedaan werden met landen in plaats van internationale sportorganisaties.¹⁷

Op organisatorisch gebied heeft Nederland in deze periode heel veel waardering geoogst. Sportief gezien presteerde Nederland in dit decennium goed, en ook in de jaren daarna nog. Tot en met 1996 behoorde Nederland altijd bij de top 10 landen op basis van de medaillespiegel.¹⁸

2.5 Fusies en integratie: 1990 e.v.

In de jaren die volgden heeft de gehandicaptensport geen groot evenement zoals voorheen kunnen zien in Nederland. De periode die aanbreekt in de jaren 90 laat zich vooral kenmerken door verschillende fusies binnen de gehandicaptensport, maar ook door het naar elkaar toegroeien van de gehandicaptensport en de reguliere sportorganisaties: de organisatorische integratie.

Naar aanleiding van de door WVC vervaardigde *Voortgangsnotitie sportbeoefening door gehandicapten* zegde de staatssecretaris van WVC de Tweede Kamer in 1987 toe de bundeling van gehandicaptenorganisaties te zullen bevorderen. Dit leidde tot een projectgroep waarin behalve het ministerie en de overkoepelende gehandicaptensportorganisaties, ook de externe geldgevers en het NSF waren vertegenwoordigd.¹⁹ In 1992 fuseerde de NIS tot de Nederlandse Bond voor Aangepast Sporten (NEBAS) met andere organisaties in Nederland die zich inzetten voor sport voor mensen met een handicap. Bijvoorbeeld de Stichting Watersport Gehandicapten (SWG), de Landelijke Federatie Sport Instuiven Gehandicapten (LFSIG) en de Sportfederatie Visueel Gehandicapten Nederland (SVGN). Met ingang van 1994 trad ook de KNDSB toe tot de NEBAS.²⁰ Het was ook het jaar dat het integraal topsportbeleidsplan van de NEBAS werd uitgebracht. Met dit plan wilde de NEBAS een beleid ontwikkelen om daarmee de achterstandspositie ten opzichte van de validen topsport te verkleinen. Ook werd de noodzaak op dat moment groter een goed referentiekader ten behoeve van financiers te ontwikkelen. Er werd voor het eerst gekeken naar mogelijkheden van een samenhangend beleid van NOC*NSF en de NEBAS.²¹

Vanaf 1999 werd de samenwerking tussen de NEBAS met de NSG geïntensiveerd. In juli 2000 werd een overeenkomst getekend dat beide organisaties zouden fuseren. In 2001 ging deze organisatie verder onder de naam Gehandicaptensport Nederland.²² ‘Nu zijn wij de organisatie die niet meer de beoefenaar als einddoel heeft, zoals de NIS dat destijds had, maar een organisatie die met intermediairs en door intermediairs werkt, met als doel gehandicapten

¹⁷ Interview J. Brouwer. Zie Bijlage II, 7.2.6.

¹⁸ WJSportproductions, *Overzicht Nederlandse Medailles op Paralympics*, 2013.

¹⁹ W. de Heer, *Sportbeleidsontwikkeling 1945-2000*. (2000). P. 66-67.

²⁰ <http://www.gehandicaptensport.nl/geschiedenis-gehandicaptensport>

²¹ Anon, *Topsport is maatwerk: het integraal topsportbeleidsplan van de NEBAS, 1995 tot 2000*. (1994) p 4.

²² W. de Heer, *Sportbeleidsontwikkeling 1945-2000*. (2000). p 66-67.

moeten kunnen sporten. Liefst in de eigen woonomgeving', aldus Leutscher.²³

Een andere belangrijke mijlpaal in deze geschiedenis is het convenant dat tijdens de Spelen van Sydney in 2000 is afgesloten. NOC*NSF en Gehandicaptensport Nederland slaan de handen ineen en starten het project 'organisatorische integratie'. Bij organisatorische integratie gaat het om de integratie van de sport voor mensen met een handicap in de reguliere sportwereld, zowel beleidsmatig als organisatorisch.²⁴ Maar de samenwerking gaat verder. Vanaf 2002 heeft NOC*NSF de feitelijke voorbereiding en uitzending op zich genomen. Een jaar later is ook de verantwoordelijkheid voor het Nederlands Paralympisch Team door Gehandicaptensport Nederland overgedragen aan NOC*NSF. De sportkoepel wordt hierin financieel mede ondersteund door Fonds Gehandicaptensport. In november 2007 ging ten slotte het lidmaatschap van IPC (International Paralympic Committee) over naar NOC*NSF. Sindsdien is NOC*NSF formeel verantwoordelijk voor de uitzending naar de Paralympische Spelen en het aanspreekpunt voor het IPC.²⁵

2.6 Balans

In de eerste helft van de twintigste eeuw was er kortom nog weinig aandacht voor gehandicaptensport. Mensen met een auditieve beperking waren de eersten in Nederland die georganiseerd sport gingen beoefenen. Het was pas na de Tweede Wereldoorlog dat ook rolstoelers deze mogelijkheid kregen. Sport werd door Ludwig Guttmann gezien als een vorm van therapie en als een manier om zelfrespect terug te krijgen. Het Stoke Mandeville ziekenhuis in Engeland werd de eerste locatie waar de voorlopers van de Paralympische Spelen georganiseerd werden.

De jaren erna ontgroeide gehandicaptensport in Nederland langzaam de kinderschoenen. Er werden sportclubs opgericht en er kwam een nationale organisatie, de NIS. Verder werd er in de jaren zeventig voor het eerst gewerkt met mensen met een verstandelijke beperking. Internationaal gezien waren de Stoke Mandeville Games uitgegroeid tot 'Paralympische Spelen' waarvan ook snel een winterse editie van kwam. De 'Torontolympiad' van 1976 was een mijlpaal op gebied van media aandacht. Er was steeds meer interesse van de eigen natie in de verrichtingen van de atleten.

Het decennium erna had de Nederlandse gehandicaptensport organisatorisch gezien een piek. De Spelen van 1980 in Arnhem en de Wereldspelen van Assen in 1990 waren een groot succes. Met name op organisatorisch gebied.

De laatste twintig jaar staan vooral in het teken van fusies en de organisatorische integratie. Gehandicaptensport Nederland is ontstaan en NOC*NSF is sinds 2004 verantwoordelijk voor de Paralympische ploeg. Het naar elkaar toegroeien van de gehandicaptensport en de reguliere sportwereld mag zeker een mijlpaal worden genoemd.

²³ Interview H. Leutscher en H. van Aller. Zie Bijlage II, 7.2.4.

²⁴ <http://www.gehandicaptensport.nl/doel-integratie>

²⁵ <http://www.nocnsf.nl/paralympischespelen>

Afbeelding 3 Coldplay en Rihanna schitteren tijdens de sluitingsceremonie van de Paralympics 2012 in Londen

3. Archieven

3.1 Inleiding

Wie naar archiefstukken over de Paralympische beweging in Nederland wil gaan zoeken krijgt het moeilijk. Er is namelijk geen centraal punt waar je dan bij terecht kan. Bij het schrijven van zijn boek *Met pijl en boog naar Engeland* had Jaap Pegels hetzelfde probleem: ‘Ik heb vooral gebruik gemaakt van secundaire bronnen, allemaal sporters die ik stuk voor stuk ging opzoeken.’²⁶ Volgens hem is er al veel materiaal verloren gegaan. Bij statisticus Steven Sniijders was het niet anders toen hij een lijst met Nederlandse medailles wilde samenstellen: ‘Archieven ben ik eigenlijk niet zo vaak tegengekomen. Vaak als ik contact had met informatiebronnen werd het geheugen als archief gebruikt. Liet deze in de steek was het al snel einde verhaal.’²⁷ Hoe langer er met het opsporen van archieven gewacht wordt, hoe moeilijker het wordt. De verschuiving van Paralympische koepel en fusies van gehandicaptenorganisaties dragen er aan bij dat het verleden vaak over het hoofd wordt gezien. Toch waren er verschillende vindplaatsen te ontdekken die historisch materiaal over de Paralympische Spelen waarborgen. De organisaties die daarbij een rol spelen zijn het BNMO (Bond van Nederlandse Militaire Oorlog- en Dienstslachtoffers), Gehandicaptensport Nederland en NOC*NSF. Het materiaal van het BNMO en een deel van NOC*NSF ligt echter bij het Nationaal Archief in Den Haag. Omdat vooral de locatie van de archieven van belang is, wordt er bij de indeling van dit hoofdstuk uitgegaan van de vindplaatsen: bij Gehandicaptensport Nederland, NOC*NSF en het Nationaal Archief. Daarna volgt een tijdbalk waarin duidelijk wordt bij welk archief informatie is te vinden over welke periode. Deze zal ook in een kopje worden uitgelegd.

3.2 Gehandicaptensport Nederland – Bunnik en Houten

De grootste schat aan informatie is ongetwijfeld in handen van Gehandicaptensport Nederland. Deze organisatie is jaren verantwoordelijk geweest voor de uitzending van Paralympische deelnemers aan de Spelen, toen nog onder de naam NIS en later NebasNSG.

Gehandicaptensport Nederland ontwikkelt zich steeds meer als kenniscentrum. Met als doel mensen met een handicap op basis van hun eigen behoeften en mogelijkheden te stimuleren om te sporten en bewegen. Dit in samenwerking met partners in de sport, zorg, onderwijs, revalidatie en overheid.²⁸

Bij de lange geschiedenis van deze organisatie hoort ook een hoop historisch materiaal. Zo heeft Gehandicaptensport Nederland ook het archief van de NIS in bezit. Bij gebrek aan archivering ligt dit materiaal echter grotendeels onbeschreven in dozen. Hierbij zijn twee locaties van belang: het hoofdkantoor in Bunnik en een opslagplaats in Houten. Voor dat het materiaal hier terecht was lag het opgeslagen in een pakhuis in Enkhuizen.²⁹ De plaats waar Stichting Gehandicaptensport Watersport Sailwise zijn uitvalsbasis heeft.

Inmiddels is een groot deel hiervan verhuisd naar Bunnik. Daar staan ongeveer 25 dozen

²⁶ Interview J. Pegels. Zie Bijlage II, 7.2.5.

²⁷ Interview S. Sniijders. Zie Bijlage II, 7.2.1.

²⁸ www.gehandicaptensport.nl

²⁹ Interview R. van Driel en R. Smit. Zie Bijlage II, 7.2.3.

waarvan het grootste deel over de organisatorische integratie gaat. Denk aan samenwerkingsovereenkomsten en intentieverklaringen tussen verschillende bonden en NebasNSG. Verder staan er nog dertien dozen en drie koffers met oude videobanden over de geschiedenis van de organisatie. Dit materiaal is in het kader van het onderzoek geïnventariseerd (zie Bijlage I).

De meerderheid aan materiaal ligt echter in Houten. Hier staat een loods met al het overige, ongeveer vier pallets met dozen. Dit zal in de loop van het jaar nog overgeplaatst worden naar Bunnik en is ook nog niet onderzocht. Henk van Aller (Gehandicaptensport Nederland): ‘We willen zoveel mogelijk van de buitenwereld erbij krijgen en het op één plek bewaren’.³⁰

Afbeelding 3 en 4 Opslag archiefmateriaal, Houten, 2012

3.3 NOC*NSF - Arnhem

Sinds 2007 is NOC*NSF officieel verantwoordelijk voor de uitzending van deelnemers aan de Paralympische Spelen. Het is het resultaat van een proces dat al sinds 2000 aan de gang was.

Ook deze organisatie heeft een werkarchief met historisch materiaal over de Gehandicaptensport en Paralympische spelen.

Het archief dat opgeslagen is bij NOC*NSF op Papendal is overduidelijk een stuk kleiner dan bij Gehandicaptensport Nederland. Het was een stuk makkelijker om dit te ordenen. Het materiaal bestrijkt ruwweg de periode 1992 tot 2006. Het archief bestaat vooral uit reisverslagen, resultaten en informatie over de Paralympische selecties. Dit geldt voor alle Spelen na die van Barcelona. Het materiaal na 2000 bevat ook veel stukken over de organisatorische integratie. Hierbij komen vooral correspondenties en verslagen van vergaderingen tussen de NebasNSG en NOC*NSF voor. Tot slot is er ook nog wat informatie te vinden over andere zaken zoals met betrekking tot de winterspelen.

Het (werk)archief dat nu op Papendal aanwezig is zal daar voorlopig blijven staan.³¹

³⁰ Interview H. Leutscher en H. van Aller. Zie Bijlage II, 7.2.4.

³¹ Interview R. van Driel en R. Smit. Zie Bijlage II, 7.2.3.

3.4 Nationaal Archief – Den Haag

De laatste vindplaats voor materie van historische waarde is het Nationaal Archief in Den Haag. Bij het Nationaal Archief ligt bijna 1000 jaar geschiedenis van Nederland opgeslagen. Er is een bescheiden plek voor sport ingeruimd. Er zijn drie sportarchieven genoemd naar de verstekende organisaties: het NOC (1912-1993), NSF (1959-1993) en NOC*NSF (1993-2007). De oud-NOC*NSF archivaris Van Buuren waarschuwde dat er waarschijnlijk weinig specifiek Paralympisch materiaal te vinden zou zijn.³² Dit vermoeden werd bevestigd bij nadere bestudering van de inventarislijsten. Alleen het NOC*NSF archief bevat volgens de beschrijving enige informatie over gehandicaptensport. Een thema dat vooral terugkeerde in dit archief waren de Wereldspelen in Assen in 1990.

Naast de drie genoemde archieven zal binnenkort ook het archief van het BNMO door het Nationaal Archief ontsloten worden. Deze uit militaire kring stammende organisatie was in de beginjaren van de Paralympische beweging nauw betrokken bij de sport voor lichamelijk gehandicapten. Het is nog niet helemaal duidelijk wat er precies in dit archief te vinden is. Een deel van het archief heeft betrekking op de samenwerking met de NIS. Verder is er een tiental ordners met informatie over Stoke Mandeville Games en deelnemerslijsten van Nederlandse sportevenementen. Het materiaal bestrijkt vooral de periode 1960-1980.³³ In de bijlage over het Nationaal Archief wordt vermeld wat bekend is over de ‘nalatenschap’ van de BNMO. Momenteel wordt er gewerkt aan de overdracht. Maar het kan nog maanden duren voor dat het materiaal ingevoerd is.

3.5 Archieven in de tijd

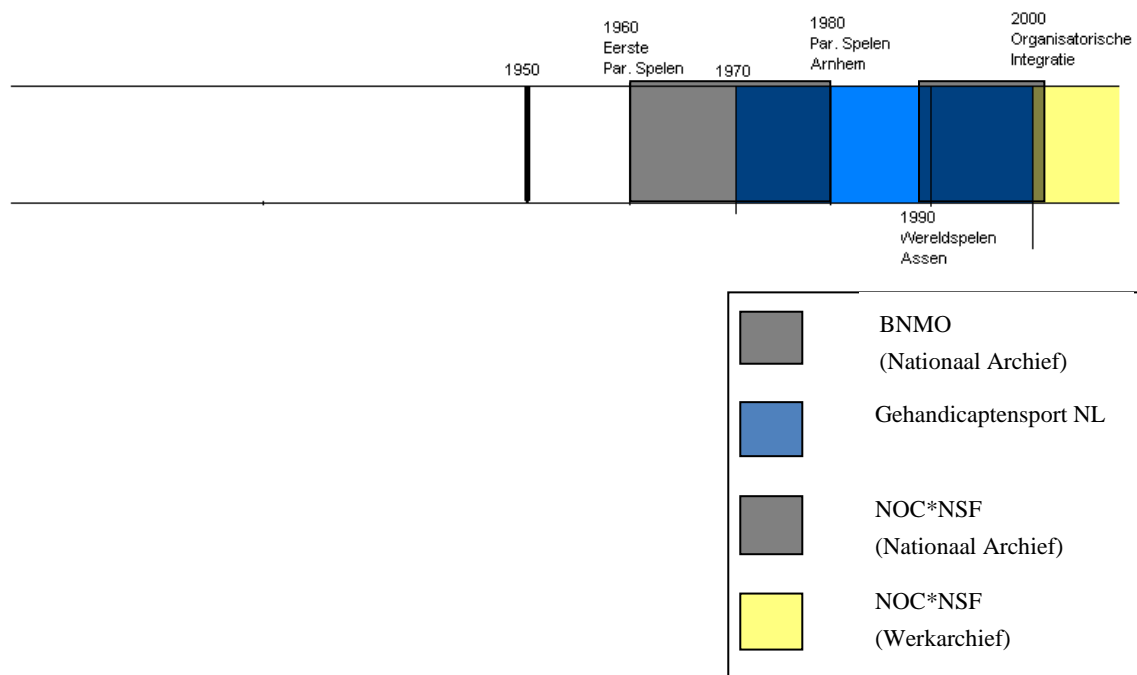
Van de vier onderzochte archieven, die van de BNMO, van Gehandicaptensport Nederland, van NOC*NSF (werkarchief) en NOC*NSF (Nationaal Archief) is de dekking in de tijd bepaald (zie figuur 2). Het BNMO deel bestrijkt vooral de periode tussen 1960 en 1980. De periode waarin de eerste Paralympische Spelen werden gehouden maar gehandicaptensport nog erg klein was. Het archief van Gehandicaptensport Nederland bestrijkt de langste periode (1970-2000). Dit archief bevat ook nog enkele stukken van vóór 1970 maar die zijn hier buiten beschouwing gelaten. De meeste informatie heeft betrekking op de periode na 1970.

Het NOC*NSF archief in Den Haag is wat gehandicaptensport betreft erg klein en heeft vooral betrekking op de Wereldspelen in Assen en de periode 1990-2000. Het archief dat op Papendal wordt bijgehouden bevat veel stukken over de organisatorische integratie en over de Paralympische Spelen vanaf Athene (2004). Ook bevat het promotiemateriaal e.d. van voor 2000, maar dat is vanwege de aard en omvang niet meegenomen in de aanduiding op de tijdbalk.

³² Interview W. van Buuren. Zie Bijlage II, 7.2.2.

³³ Mondelinge informatie van de heer J. Dorpmans, d.d. 07-02-2013.

Figuur 2 Paralympische sportarchieven, 1950-2010

4. Bibliografie

4.1 Inleiding

In dit onderzoek naar bronnen voor de Paralympische beweging staan de archieven als primaire vindplaats centraal. Tijdens de zoektocht daarnaar zijn ook tal van andere publicaties boven water gekomen. Omdat deze secundaire literatuur het (verdere) historische onderzoek kan ondersteunen is hiervan een overzicht gemaakt. Het verschaft een beeld van de belangrijkste nationale en internationale literatuur met betrekking tot de Paralympische Spelen. Er is in het overzicht een onderscheid gemaakt in boeken en tijdschriften.

4.2 Boeken

- Anon., *Basisnota. Wereldspelen voor gehandicapten Assen 1990. Worldchampionships and games for disabled Assen 1990*. 1987.
- Anon., *Haalbaarheidsonderzoek Paralympics Assen 1992*. 1985.
- Anon., *Paralympics Hengelo 1992. Organisatie-rapport*. 1986.
- Anon., *Topsport is maatwerk: het integraal topsportbeleidsplan van de NEBAS, 1995 tot 2000*. 1994.
- Bailey, S., *Athlete first, a history of the Paralympic Movement*. 2008.
- Beem, Antonette, e. a. (samenst.) *Paralympics in de pers. Madrid 1992*. 1992.
- Boiven, B., *Worldchampionships and games for the disabled 1990. Assen, Drachten, Paterswolde, Westernork 1990*.
- Brittain, I., *From Stoke Mandeville to Stratford, A history of the Summer Paralympic Games*. 2012.
- Brittain, I., *The Paralympic Games Explained*. 2010.
- Cashman, R., *Benchmark Games. The Sydney 2000 Paralympic Games*. 2008.
- Gilbert, K., *The Paralympic Games. Empowerment or Sideshow?* 2009.
- Howe, D., *The Cultural Politics of The Paralympic Movement: Through an Anthropological Lens*. 2008.
- Legg, D., *Paralympic legacies*. Champaign. 2011.
- Pegels, J., *Met pijl en boog naar Engeland. De geschiedenis van de gehandicapten sport in Nederland*. 1988.
- Rijpstra, J., *Nederland op de Paralympics 2000. Een impressie uit Sydney*. 2000.
- Rijpstra, J., *Nederland op de Paralympics 2002. Een impressie uit Salt Lake City*. 2002.
- Rijpstra, J., *Nederland op de Paralympics 2004. Een impressie uit Athene*. 2004.
- Rijpstra, J., *China Paralympics 2008, Nederland op de Paralympische Spelen 2008*. 2008.
- Rijpstra, J., *Londen Paralympics 2012. Nederland op de Paralympische Spelen 2012*. 2012.
- Rückert, H., *Olympic for the disabled Holland '80 Arnhem en Veenendaal 20 juni en 6 juli 1980*. 1980.
- Steward, D., Peterson C., J., *Paralympics*. 1997.
- Veerman, E., *Was getekend, 12 Paralympiers*. 2008.
- Vermeer, A., *Sports for the disabled. Proceedings international congress on recreation sports and leisure. ReSpo 86, September 13-17, 1986, Arnhem, The Netherlands*. 1987.

4.3 Tijdschriften

- Bulletin Koninklijke Nederlandse Doven Sport Bond* (Koninklijke Nederlandse Doven Sport Bond, Amsterdam). 1973-1980. Maandelijks. Ook onder de titel *KNDSB-bulletin* en *KNDSB*. Voortgezet als *Dovensportbond*.
- Dovensport, officieel orgaan van de Koninklijke Nederlandse Doven Sport Bond* (Koninklijke Nederlandse Doven Sport Bond, [Amsterdam], later Nederlandse Bond voor aangepaste sporten sectie Dovensport, Bunnik). 1981-2000. 4x per jaar. In mei en september 1980 verschenen proefnummers. Voortzetting van *Bulletin/ Koninklijke Nederlandse Doven Sport Bond*. Niet verder verschenen.
- Drive sportmagazine* (Stichting Combo Sport, Ochten). 2003-2003. Voorzover bekend 2 afleveringen verschenen. Niet verder verschenen.
- Gehandicaptensport, maandblad over aangepast sporten* (Nederlands Invaliden Sportbond, Amersfoort). 1980-1985. 11x per jaar. Voortzetting van *De NIS*. Voortgezet als *Sport op maat*.
- NEBAS-journaal* (Nederlandse Bond voor Aangepast Sporten, Doorn). 1992-1999. 8x per jaar. Samengaan met *Sportverwijzer en Overwinnen* en voortgezet als *Sport Extra*.
- Nieuwsbrief Sporters onder sporters, nieuwsbrief in het kader van het project integratie sport en beperking* (NebasNsg, Bunnik/NOC*NSF, Arnhem). 2003-... Frequentie onbekend. Ook onder de titel *Sporters onder sporters*.
- Nieuws- en berichten, uitgave van NEBAS Watersport* (NEBAS Watersport, Enkhuizen). 1999-2001. Onregelmatig. Omslagtitel *NEBAS watersport*. Samensmelting van *Nieuwsbrief* en *Zonnetijding*.
- NIS, De, officieel mededelingenblad van de Nederlandse Invaliden Sportbond* (Nederlandse Invaliden Sportbond, Amsterdam, later Amersfoort). 196x- 1980. Maandelijks. Ondertitel varieert. Voortgezet als *Gehandicaptensport*.
- Overwinnen* (Stichting Nationaal Fonds Sport Gehandicapten, Den Haag, later Bunnik). 1991-1998. 4x per jaar. Vanaf 1995 met ondertitel *Nieuwsbrief van het NFSG*. Samengegaan met *NEBAS-journaal en SportverWijzer* en voortgezet als *Sport extra*.
- Sport extra* (Nederlandse Bond voor Aangepast Sporten, Nederlandse Sportbond voor mensen met een verstandelijke handicap, Stichting Nationaal Fonds Sport Gehandicapten, Bunnik, vanaf 2002 NEBAS/Nsg). 5x per jaar, vanaf 2001 4x per jaar. Samensmelting van *NEBAS-journaal* en *SportverWijzer* en *Overwinnen*.
- Sport op maat, sportief magazine van de Federatie Sport Gehandicapten* (Federatie Sport Gehandicapten, 's-Gravenhage, later Sono, Heino). 1986-1990. 11x per jaar. Ondertitel varieert. Voortzetting van *Gehandicaptensport*. Niet eerder verschenen.
- SportverWijzer, informatiebulletin over het project Revalidatie en Sport van de VRIN en de NEBAS* (Nederlandse Bond voor Aangepast Sporten, Bunnik). 1997-1999. Totaal 6x verschenen. VRIN = Vereniging van Revalidatie Instellingen in Nederland. Samengaan met *Overwinnen* en *NEBAS-journaal* en voortgezet als *Sport extra*.
- Topsport, het tijdschrift voor gehandicaptensport* (Kwadraat Media Service, Haarlem). 1988-... 10x per jaar.
- Zonnetijding, informatieblad van de Stichting Watersport met Gehandicapten* (Stichting Watersport met Gehandicapten, Enkhuizen, later Nederlandse Bond voor Aangepast Sporten, afdeling Watersport Accommodaties, Bunnik, vervolgens NEBAS Watersport, Enkhuizen). 1978-1998. 4 x per jaar, later 2 x per jaar. Samengegaan met *Nieuwsbrief* en voortgezet als *Nieuws en berichten*.

5. Conclusie

De zoektocht naar archieven en het duiden van mijlpalen zoals in dit rapport beschreven, vormen tezamen een opmaat tot de geschiedschrijving van de Paralympische beweging in Nederland. Er zijn vier archieven geïdentificeerd die ook deels in kaart konden worden gebracht. Daarmee is de doelstelling van dit (deel) onderzoek gerealiseerd en een belangrijke voorwaarde voor vervolgonderzoek op dit terrein vervuld. Verder hebben sleutelfiguren hun licht laten schijnen over de belangrijkste sportieve en organisatorische gebeurtenissen in de afgelopen halve eeuw. Op basis van onder meer die informatie zijn enkele hoofdlijnen in de ontwikkeling geschetst. In dit hoofdstuk worden de bevindingen van het onderzoek in concluderend zin langsgelopen en aan het slot voorzien van enkele aanbevelingen.

Wat de mijlpalen in Nederland betreft komen vooral de Paralympische Spelen in Arnhem (1980) en de Wereldspelen voor gehandicapten in Assen (1990) naar voren als beeldbepalende gebeurtenissen in de geschiedenis. Organisatorisch stond Nederland daarmee aan de top wat betreft het aanbieden van internationale sportevenementen voor mensen met een handicap. De Spelen in Arnhem verliepen succesvol ondanks de korte voorbereidingsperiode. Daarmee kreeg de gehandicaptensport in eigen land ook steeds meer media aandacht. De Wereldspelen in Assen bouwden voort op dit succes en overtroffen de eerdere Spelen zelfs qua schaal en impact. Nederland fungeerde in de jaren daarna (o.a. Barcelona 1992) als gidsland op organisatorisch gebied.

Een ander belangrijk omslagpunt in de Paralympische geschiedenis ligt rond de eeuwwisseling. Het is de periode waarin de ‘organisatorische integratie’ van de sport voor mensen met een handicap in de reguliere sportwereld steeds meer gestalte krijgt. Dit geldt ook voor de Paralympische Spelen. De verantwoordelijkheid daarvoor komt na 2004 geheel te liggen bij de nationale sportkoepel NOC*NSF. De organisatorische integratie is een uniek project dat alleen in Nederland heeft plaatsgevonden.

Er zijn maar weinig archieven in Nederland waar Paralympisch materiaal is te vinden. Bovendien is de collectie veelal fragmentarisch en nauwelijks ontsloten. Veel stukken zijn niet aangeboden aan een archief of zijn in de loop der tijd gewoonweg verdwenen. De grootste bron voor historische kennis zit in het geheugen van mensen die betrokken waren, is een veel gehoorde uitlating.

In dit onderzoek is materiaal bij een drietal instellingen nader bekeken. Het Nationaal Archief in Den Haag, het NOC*NSF werkarchief in Papendal en het archief van Gehandicaptensport Nederland in Bunnik/Houten. Gebleken is dat er vooral veel materiaal over de organisatorische integratie bewaard is gebleven. Zowel op Papendal als in Bunnik bij Gehandicaptensport Nederland staan dozen vol met papierwerk dat de gang van zaken kan documenteren. Opvallend is verder dat in de nu bekend zijnde archieven er maar heel weinig historisch bronmateriaal van voor de jaren 80 boven water is gekomen. Wellicht dat in het BNMO archief, dat momenteel over wordt gedragen aan het Nationaal Archief, daarover meer te vinden is. De hoop zou ook gevestigd kunnen worden op de grote hoeveelheid materiaal dat onder de verantwoordelijkheid van Gehandicaptensport Nederland in Houten is opgeslagen. Het materiaal dat daar ligt is wel ‘gezien’ maar kon niet geïnventariseerd worden.

Het nu uitgevoerde (deel)onderzoek naar bronnen die de geschiedenis van de Paralympische beweging in Nederland kunnen boekstaven, heeft nieuwe gezichtspunten opgeleverd, maar ook diverse lacunes gesignaleerd. Om die laatste aan te kunnen pakken zijn de volgende aanbevelingen geformuleerd.

Op de eerste plaats zal het materiaal van Gehandicaptensport Nederland in Houten dat nog niet geïnventariseerd is, met voorrang beschreven moeten worden in een inventarislijst. Op basis daarvan kan bepaald worden hoe verder met dit materiaal om te gaan.

Op de tweede plaats dient veel van het in dit (deel)onderzoek geïnventariseerde materiaal bij NOC*NSF en Gehandicaptensport Nederland inhoudelijk verder geduid te worden om de bruikbaarheid voor historisch onderzoek te vergroten. Het doornemen van dit materiaal kan overigens leiden tot een verkleining van de bestaande archieven door het afstoten van niet relevant of dubbel materiaal. Publicaties en objecten met een meer museale waarde kunnen overgedragen worden aan daarvoor in aanmerking komende instellingen zoals bibliotheken, musea etc.

De derde aanbeveling is gericht op concentratie van bronnenmateriaal over de Paralympische beweging. Het ligt voor de hand dit in het archief bij NOC*NSF op Papendal onder te brengen. De Spelen in 1960 kunnen als startpunt voor de archivering gekozen worden.

In het verlengde van de vorige aanbeveling kan Gehandicaptensport Nederland zorg dragen voor de archivering met betrekking tot de brede ontwikkeling op dit terrein vanaf het ontstaan in het eerste kwart van de vorige eeuw. Overwogen kan worden om complete archieven, conform BNMO, over te dragen aan het Nationaal Archief (bijvoorbeeld NIS-archief).

Tenslotte wordt hier nogmaals benadrukt dat het veel geciteerde historische werk van Jaap Pegels navolging verdient om de tijdlijn van de Paralympische beweging naar het hier en nu door te kunnen trekken.

6. Geraadpleegde literatuur

- Bailey, S., *Athlete first, a history of the Paralympic Movement*. 2008.
- Heer, W. de, *Sportbeleidsontwikkeling 1945-2000*. 2000.
- Kemper, F., *De Nederlandse geschiedenis van de Paralympische beweging, Projectvoorstel*. 2012. Utrecht: Mulier Instituut.
- Pegels, J., *Met pijl en boog naar Engeland. De geschiedenis van de gehandicaptensport in Nederland*. 1985.
- Scruton, J., *The Eleven Years of ICC*. 1993.
- Snijders, S., *Goud Zilver Brons, Nederlandse medailles op de Paralympics 1960-2012*. 2013. Voorburg: WJSportproductions.
- The London Organising Committee of the Olympic Games and Paralympic Games Ltd (LOCOG), *Medal count*, <http://www.london2012.com/paralympics/medals/medal-count/>. 27-03-2013.
- Gehandicaptensport Nederland, *Geschiedenis gehandicaptensport*, <http://www.gehandicaptensport.nl/geschiedenis-gehandicaptensport>. 27-03-2013.
- Gehandicaptensport Nederland, *Doel integratie*, <http://www.gehandicaptensport.nl/doel-integratie>. 27-03-2013.
- NOC*NSF, *Paralympische Spelen*, <http://www.nocnsf.nl/paralympischespelen>. 27-03-2013.

7. Bijlagen

7.1 Bijlage I Archiefmateriaal

N.B. Voor de beschrijving van het in de archieven aangetroffen materiaal zoals hieronder weergegeven, geldt dat de vetgedrukte tekst letterlijk is overgenomen van de opschriften van de betreffende klapper of doos uit het archief.

7.1.1 Gehandicaptensport Nederland

Regulierenring 2B, 3980 CE, Bunnik
Contactpersoon: Dos Engelaar

Klapper 1. O.I, ondertekende intentieverklaringen + samenwerkingsovereenkomsten

1. *Ondertekende samenwerkingsovereenkomsten*, intentieverklaringen en samenwerkingsovereenkomsten tussen de NebasNsg en de volgende bonden (2007):

ANS: Sjoelbond
Judobond
KNAU: Atletiekbond
KNBB: Biljartbond
KNBLO: Wandelsportorganisatie
KNDB: Dammen
KNGU: Gymnastiekunie
KNHB:Hockeybond
KNHS: Hippische Vereniging
KNKB: Kegelbond
KNKV: Korfbalvereniging
KNSA: Schermen
KNSB: Schaatsbond

Klapper 2. O.I, ondertekende intentieverklaringen + samenwerkingsovereenkomsten 2.

2. *Ondertekende samenwerkingsovereenkomsten*, intentieverklaringen en samenwerkingsovereenkomsten tussen de NebasNsg en de volgende bonden (2007):

KNVB: Voetbalbond
KNZB: Zwembond
KNWU: Wielrenunie
NKB: Kruisboog
NADB: Dansbond
NBB: Badminton
NBB: Basketballbond
NBF: Bowlingfederatie
NDB: Dartbond

NeVoBo: Volleybond
 NHB: Handbalbond
 NJBB: Jeu de Boules
 NKB: Kanobond
 NKBV: Klim en Bergvereniging
 NKSkiv: Skivereniging
 NTB: Triatlondbond
 NTFU: Toerfiets Unie
 NTTB: Tafeltennis
 NWWB: Waterskibond

Kleine archiefdozen

Doos 1: NK's 2009 NK Zwemmen

NK's 2009, Inschrijvingen, registratieformulieren, aanmeldingen en naamregisters van de Nederlandse kampioenschappen Zwemmen voor mensen met een beperking. 2009

Doos 2: Internationale wedstrijden 2009, Sledgehockey

BWK Sledgehockey Eindhoven, inschrijvingen, boekingen en rekeningen van het BWK Sledgehockey in Eindhoven. 2009.

Doos 3: Geen benaming

3. Krantenknipsels en foto's over Marjorie van der Bunt
4. *N.B.*, overzicht van internationale toernooien van 2005 tot 2009.

Doos 4: Internationale wedstrijden 2009 Dovensport Deaflympics Taiwan

Verslagen van internationale wedstrijden dovensport 2009 + rekeningen, correspondenties en boekingen van EK goalball in Finland, Duitsland en Porto.

Doos 5: Internationale wedstrijden 2009 zwemmen

Gegevens over EK zwemmen in Reykjavik en het WK in Rio de Janeiro. 2009.

Doos 6: Internationale wedstrijden 2009 zwemmen 2

Gegevens over EK zwemmen in Ejsberg, Manchester, trainingskamp in Tenerife, Antwerpen en Berlijn.

Doos 7: Geschiedenis NIS

Geschiedenis NIS, opgeplakte foto's en krantenknipsels vanaf 1952 tot 1980.

Grote dozen met klappers

Doos 2.1

Klappers met informatie over organisatorische integratie bij verschillende bonden (zeilen, rugby, golf, duiken, watersportbond) 2005-2009.

Doos 2.2

Klappers met informatie over organisatorisch integratie bij verschillende bonden (Voetbal, korfbal, gymnastiek) 2005-2009.

Doos 3.1

1. *Conceptstatuten van de NSG, 1973.*
2. *Statuten en huishoudelijk reglement van Dovensportbond 1926.*
3. Bondsbladen NIS, 1979-1990.

Niet onderzocht:

- 15 dozen over organisatorische integratie bij de verschillende bonden.
- 13 dozen en 3 koffers met filmmateriaal.

Houten

Loods met - waarschijnlijk veel historisch – materiaal, eerder opgeslagen in Enkhuizen. Wordt binnenkort overgebracht naar Bunnik. Inhoud nog niet onderzocht.

7.1.2 NOC*NSF

Papendallaan 60, 6816 VD, Arnhem
 Contactpersoon: Rian Smit

1 Barcelona

Doos 1.1: Barcelona '92

1. *Eindverslag voorbereidingscommissie*, eindrapportage van de VCP betreffende de Paralympische Spelen 1992. NEBAS. 1993.

2 Atlanta

Doos 2.1: Atlanta '96

1. *Vorbereitung Paralympics 1996*, een verslag van de mentale trainingen, begeleiding en acclimatisering met het oog op Atlanta. 21 februari 1996.
2. *Werkboek topsportbijscholing*, werkboekje bedoeld als naslagmateriaal voor topsportbijscholings- bijeenkomst met coaches van de NEBAS. 28-11-1995.
3. *Atlanta 1996 Informatie over de Paralympische Spelen*, alle informatie over de Paralympische Spelen en met name Atlanta. Januari 1996.
4. *ABC Wegwijzer*, een naslagwerk voor en over de Paralympische Spelen van 1996. Voorbereiding Commissie Paralympische Spelen 1996. 1996.
5. *Paralympische Spelen Atlanta 1996*, evaluatie van sporttechnische, organisatorische en sportmedische begeleiders. Nebas. April 1997.
6. *Paralympische Spelen Atlanta 1996*, evaluatie van de deelnemers. Nebas. April 1997.
7. *Paralympische Spelen Atlanta 1996*, evaluatie van de voorbereidingscommissie Paralympics. April 1997.

Doos 2.2: Atlanta PS, diverse info

8. *Guide tot the Games*, een gids over de Atlanta Paralympische Spelen van 1996. IPC. Augustus 1996. (2 exemplaren).
9. *General information brochure*, informatiebrochure over de Atlanta Paralympische Spelen van 1996. IPC. Augustus 1996. (3 exemplaren).
10. *Evaluatie Atlanta 1996*, analyse per doelgroep en ervaringsgegevens. 1996.
11. *Media Guide*, media gids van de paralympische spelen Atlanta 1996. IPC. 1996.
12. *Competition schedule*, competitieschema per sport voor de spelen in Atlanta. IPC. 1996.
13. *Classification, policies and procedures guide*, informatie over de classificatie van de deelnemers in Atlanta 96. IPC. Mei 1996.
14. *Instruction guide*, instructiegids over de Spelen in Atlanta 1996. IPC. 1996.
15. *Technical information guide*, informatiegids over de Spelen in Atlanta 1996. IPC. Februari 1996.
16. *Programma Nederlandse Ploeg Atlanta 1996*, het programma van de Nederlandse ploeg van de Spelen in Atlanta 1996. 1996.

Doos 2.3: Atlanta 1996, reisevaluatie

17. *Paralympische Spelen Atlanta 1996*, evaluatie van de V.C.P., deelnemers, begeleiders en het kwalificatiesysteem. Voorbereidingscommissie Spelen. 1996.
18. *Onbekend*, een map met documenten, faxberichten en verslagen m.b.t. de reis en aankomst in Nederland. 1996.

Doos 2.4: Atlanta 1996, uitslagen, sporttakken, NL deelname

19. *Results swimming*, zwemuitslagen van de Paralympische Spelen in Atlanta. IPC. 1996.
20. *Results athletics*, atletiekuitslagen van de Paralympische Spelen in Atlanta. IPC. 1996.
21. *Results table tennis*, tafeltennisuitslagen van de Paralympische Spelen in Atlanta. IPC. 1996.
22. *Results tennis*, tennisuitslagen van de Paralympische Spelen in Atlanta. IPC. 1996.
23. *Results goalball*, goalball uitslagen van de Paralympische Spelen in Atlanta. IPC. 1996.
24. *Results archery*, handboogschieten uitslagen van de Paralympische Spelen in Atlanta. IPC. 1996.
25. *Results yachting*, uitslagen van het zeilen van de Paralympische Spelen in Atlanta IPC. 1996.
26. *Results volleyball*, volleybaluitslagen van de PS in Atlanta. IPC. 1996.
27. *Results shooting*, uitslagen van het schieten in Atlanta. IPC. 1996.
28. *Results cycling*, uitslagen van het fietsen, PS Atlanta. IPC. 1996.
29. *Results equestrian*, uitslagen van het paardrijden, PS Atlanta. IPC. 1996.
30. *Results Powerlifting*, uitslagen van het gewichtheffen, PS Atlanta. IPC. 1996.
31. *Results football*, uitslagen van het voetball, PS Atlanta. IPC. 1996.
32. *Results basketball*, uitslagen van het basketbal, PS Atlanta. IPC. 1996

Doos 2.5: Atlanta '96, uitslagen(geen NL deelname), getekende verklaring, infoboekjes

33. *Results rugby*, uitslagen van het rugby, PS Atlanta. IPC. 1996.
34. *Goalbal*, uitslagen, poule indeling en stand, PS Atlanta. IPC. 1996.
35. *Final results shooting*, uiteindelijke resultaten van het schieten, PS Atlanta. IPC. 1996.
36. *Vorbereitung Paralympics 1996*. Informatie over mentale training en begeleiding en acclimatisatie met het oog op Atlanta. NEBAS. 21 februari 1996. (3 exemplaren)
37. *Werkboek topsportbijscholing*, werkboek over acclimatisatie met het oog op Atlanta. NEBAS. 28-11-1995.
38. *Vorbereitung Paralympics 1996*. informatieboek over doping en voeding en sport. NEBAS. 15-04-1996.
39. *IPC verklaringen sporters + begeleiding/ staf*. Verklaringen van het Internationaal Paralympisch Comité. Onbekend.
40. *Results fencing*, resultaten van het schermen, PS Atlanta. IPC. 1996.
41. *Results judo*, resultaten van het judo, PS Atlanta. IPC. 1996.
42. *Results boccia*, resultaten van het boccia, PS Atlanta. IPC. 1996.
43. *Results lawnbowls*, resultaten van het bowlen, PS Atlanta. IPC. 1996.

Doos 2.6: Informatie Par. Spelen Sydney kwal. Boekjes + Atlanta

44. *Kwalificatiesysteem Paralympische Spelen Sydney 2000*. Informatieboekjes over de verschillende takken van sport en het kwalificatiesysteem (Goalball, handboogschieten, paardrijden, rugby, rolstoelbasketbal, rolstoeltennis, atletiek, bankdrukken, CP voetbal,

wielrennen, tafeltennis, sportschieten, zitvolleybal, zeilen, zwemmen NSG, zwemmen Nebas. 2000.

45. *Pre Paralympics*, plan van de gemeente Amsterdam om binnen haar grenzen een Paralympisch toernooi te organiseren. 1998. (blauwe klapper).
46. *Qualification Criteria*, kwalificatiecriteria van de Atlanta Paralympic Games. IPC. 1996.

Map 2.7: Magazines

47. *Magazines*, een map met magazines over gehandicaptensport en paralympische spelen uit het jaar 1996. 1996.

Klapper 2.8: Atlanta, bestuur, reis

48. *Atlanta, bestuur, reis*, Faxberichten, reisverslagen en feitjes over de Paralympische Spelen in Atlanta. 1996.

3 Sydney

Doos 3.1: Sydney qualif. Guide. Par, news maps, media guide + rate card

49. *Divers*. Algemene informatie over verschillende takken van sport rond de Paralympische Spelen van Sydney. 2000.

Klapper 3.2: Bijeenkomsten Paralympics Sydney 2000

50. *Divers*. Verslagen van informatiebijeenkomsten met betrekking tot de Paralympische Spelen in Sydney. 2000.

Klapper 3.3: Media informatie nationale selecties

- 3 *Media informatie nationale selecties NebasNsg*, Een klapper met de persoonlijke dossiers van topsporters per sportonderdeel Sydney, Atletiek - Wielrennen. 1999.

Klapper 3.4: Media informatie nationale selecties

20. *Media informatie nationale selecties*, een klapper met de persoonlijke dossiers van topsporters per sportonderdeel Sydney, Zeilen – Zitvolleybal. 1999.

4 Bejing

Doos 4.1: NPT Beijing 2008

- 4 *Dertigjarig jubileum VNC*, informatie over de vereniging Nederland – China. NOC*NSF. 2007.
- 5 *Diversen*. Groot aantal mappen met informatie over de Paralympische Spelen in Bejing, variërend van krantenstukken, tijdschriften en mailtjes. Omstreeks 2008.

Doos 4.2: NPT Beijing 2008 diversen

- 6 Idem.

5 Organisatorische Integratie**Doos 5.1: Overleg NOC*NSF met NebasNsg**

- 7 *Vergaderingen NebasNsg NOC*NSF*, verzameling van vergaderingen, mailcorrespondenties tussen het NOC*NSF en NebasNsg m.b.t. de organisatorische integratie, 2001-2005.
- 8 *Agendapunten NNPC*, agendapunten m.b.t. het overdracht van het lidmaatschap IPC, 2007.
- 9 *Financiën 1997-2004*, projectbegrotingen van Salt Lake en Sydney 1997-2004, performance plan Athene 2004 en mailcorrespondenties over subsidies.
- 10 *Bestuursnotities, overleg en correspondentie op bestuursniveau*, memo's en faxberichten over de samenwerking tussen NebasNsg en NOC*NSF. 2002-2004.
- 11 *Bestuurlijk overleg NebasNsg en NOC*NSF*, Agendapunten en overeenkomsten NOC*NSF en NebasNsg 5 februari 2008.
- 12 *Notitie overdracht lidmaatschap IPC en evaluatie Athene 2004*. Overdracht lidmaatschap IPC en Lidmaatschap Internationale sportorganisaties voor mensen met een beperking. Samenstelling Erik de Winter. NebasNsg 2005. Evaluatierapport Athene. Samenstelling NOC*NSF 2005.
- 13 *Bestuurlijke Adviescommissie Breedtesportontwikkeling*, Agenda bestuurlijke adviescommissie breedtesportontwikkeling 31 mei 2007.

Doos 5.2: IPC

- 14 *Mailcorrespondentie NNPC en IPC*, mailtjes tussen het internationaal Paralympisch Comité en het Nederlands Comité. 2005-2006.
- 15 *IPC Sport Governance + Management initiative*. De steun van NPC naar IPC m.b.t. het IPC Sport Governance en Management initiative. Oktober 2006.
- 16 *IPC General Assembly 2005, motions* en mailtjes. 2005.
- 17 *IPC Newsflash*. Nieuwsbulletins van het IPC. 2004-2006.
- 18 *The Paralympian*, Officiële Nieuwsbrief van het IPC. IPC. Edities 2004-2006.

Doos 5.3: OI 2005 + diversen

- 19 *Organisatorische integratie evaluatie beleid 2001-2006*. Een rapport waarin verslag wordt gedaan van de organisatorische integratie. Mulier Instituut. December 2006. (2 exemplaren).
- 20 *Organisatorische integratie 2005*, map met notities, artikelen en bijeenkomsten bonden m.b.t. de organisatorische integratie. Verder een contourbeschrijving van het proces met de naam Plan de Campagne. 2005.
- 21 NebasNsg en NOC*NSF, *Plan van aanpak 'sporters onder sporters', in het kader van het project Integratie Sport en beperking*. Plan van aanpak dat zich richt op de facilitering van de overdracht van de sportbondfunctie van NebasNsg naar reguliere sportbonden. December 2003.

22. NebasNsg en NOC*NSF, *Voortgangsrapportage 'organisatorische integratie*. Een rapport over de voortgangresultaten en de toekomst van de organisatorisch integratie. 2 april 2003. (2 exemplaren).
23. NebasNsg en NOC*NSF, *Speciale uitgave: 8 jaar Organisatorische integratie belicht (2000-2008)*. Een magazine dat vertelt over de stand van zaken m.b.t. de organisatorische integratie. Sloteditie april 2008. (2 exemplaren).
24. *Informatiemap bonden OI*. Blauwe map met als inhoud: nieuwsbrief, intentieverklaring, voorbeeld werkplan + begroting organisatorische integratie, wat is OI en factsheet tak van sport. NOC*NSF. 2003.

Klapper 5.5: Nieuwsbrief OI

21. *Organisatorische Integratie*, nieuwsbrief voor sporters en workshop over organisatorische integratie. 2002-2004.

Klapper 5.6: Bonden OI

22. *Bonden OI*, informatie over verschillende bonden (softbal, honkbal) m.b.t. de organisatorisch integratie. 2002-2003.

Klapper 5.7: Bonden OI 2

23. *Bonden OI*, informatie over verschillende bonden (biljart, badminton) m.b.t. de organisatorisch integratie. 2002-2003.

Klapper 5.8: OI 2006

21. *Notitie overdracht tak van sport*, beschrijving van een viertal fasen die onderscheiden kunnen worden bij de organisatorische integratie. NOC*NSF. 01-12-2004.
22. *Format OI werkplan/begroting*, Format en toelichting van organisatorische integratie meerjarenwerkplan en begroting tbv bonden. NOC*NSF. 19-04-2004.
23. *Verslag t.b.v. bestuur KNZB Paralympics Athene 2004*, Een verslag van de OI binnen de Koninklijke Nederlandse Zwembond. Jos Kusters. September 2004.
24. *Financien*, een specificatie van de kosten van NebasNsg 2004, een rekenmodel OI 2004 en een conceptbegroting 2003. NebasNsg. 2003-2004.
25. *Internationale consequenties van organisatorische integratie*, de consequenties m.b.t. de lidmaatschappen van de OI. NebasNsg, juni 2003.
26. *Interne Memo*, interne memo betreft de samenwerking met NebasNsg. Marcel Sturkenboom. 25 juli 2002.
27. *Gezond door sport*, deel van de sportnota, dient als achtergrondinformatie bij het document 'Kansen OI in sportnota'. NOC*NSF.
28. *Jaarplan organisatorische integratie 2005*, informatie over de bestuurlijke overdracht. NebasNsg en NOC*NSF. 2005.
29. *Plan de Campagne organisatorische integratie*, contourbeschrijving proces OI versie 2. NebasNsg en NOC*NSF. 04-10-2004.
30. *Ledenberaad organisatorische integratie*, discussie over voortgang en financiering. NOC*NSF. 15-04-2003.
31. *Subsidiemogelijkheden*, subsidiemogelijkheden van sportverenigingen en sportbonden m.b.t. de organisatorische integratie. NebasNsg.

32. *Informatie over intentieverklaring en samenwerkingsovereenkomst*, intentieverklaring OI. NebasNsg en NOC*NSF. Augustus 2004.
33. *Nieuwsbrief sporters onder sporters*, exemplaren van de nieuwsbrief van juni 2004 tot december 2004. NebasNsg en NOC*NSF. 2004.
34. *Voortgangsrapportage 'organisatorische integratie'*, een verslag van de voortgang tot nu toe. Projectgroep Integratie Sport en Beperking. 2 april 2003.

6 Diversen

Doos 6.1: Winter. Par. Spelen 1994 tm 2006

1. *PWS Torino 2006*, map met evaluatie, correspondentie en financiën van de winterspelen in Turijn 2006. 2005-2006.
2. *PWS Torino 2006*, map met informatie over kleding, doping, toegangsbewijzen, trainingskampen e.d. 2005-2006.
3. *Salt Lake City 2002*, samenstelling Nederlandse Paralympische Afvaardiging Winterspelen. NOC*NSF. 2002.
4. *Paralympische Spelen*, informatie van de media over Nagano en Lillehammer. 16 maart 2002.
5. *Interne evaluatie*, evaluatie van het Paralympisch project Salt Lake 2002. NOC*NSF. 2002.

7.1.3 Nationaal archief

Prins Willem Alexanderhof 20, 2595 BE, Den Haag
info@nationaalarchief.nl

NOC*NSF

2.19.204

1. Archiefnummer 157: *Correspondentie NEBAS en NOC*NSF over samenwerking*. Doelstellingen worden vergeleken. 1996

2.19.138

2. Archiefnummer 398: *Jaarverslag 1988 Federatie Sport Gehandicapten*, correspondentie NSF met FSG 1980.
3. Archiefnummer 399: *Voortgangsnotitie Sportbeoefening door Gehandicapten 1987*. Voor meer inzicht gehandicapten in de sportwereld.
4. Archiefnummer 400. *Voortgangsrapportage Wereldspelen Assen, 1989*. Stichting Wereldspelen voor Gehandicapten 1990. *Fondsenverwervingsplan 1989*.
5. Archiefnummer 401. Persberichten, verslagen, programma Wereldspelen 1990.
6. Archiefnummer 402. Financieel plan gehandicaptensport 1990.

BNMO

01.B.3.2.1.05 Nederlandse Invaliden Sportbond (NIS) / NEBAS

- 5010 Statuten, 1963. 1 omslag
- 5058 Ingekomen bij en minuten van uitgaande stukken van de BNMO, 1956-1963. 1 omslag
- 5009 Ingekomen bij en minuten van uitgaande stukken van de BNMO, 1968-1972. 1 omslag
- 5296 Ingekomen bij en minuten van uitgaande stukken van de BNMO, 1985 december-1987. 1 omslag
- 5439 Ingekomen stukken gericht aan het Bestuur van de BNMO van de Nederlandse Invaliden Sportbond (NIS), 1988-1989. 1 omslag
- 5056 Stukken betreffende de organisatie van de internationale sportdagen Vesoul, 1956. 1 omslag
- 5055 Stukken betreffende de organisatie van de internationale sportdagen Stoke Mandeville, 1958. 1 omslag
- 5053 Stukken betreffende de organisatie van de internationale sportdagen Hennef, 1959. 1 omslag
- 5054 Stukken betreffende de organisatie van de internationale sportdagen Brussel, 1960. 1 omslag

- 5020 Stukken betreffende de organisatie door de BNMO van de zit-volleybalcompetitie, 1956-1962. 1 omslag

- 5057 Stukken betreffende de organisatie van nationale sportdagen, 1956-1963. 1 omslag
- 5051 Stukken betreffende de organisatie van de 4e nationale sportdag Doorn, 1958. 1 omslag
- 5050 Stukken betreffende de organisatie van de 5e nationale sportdag Doorn, 1959. 1 omslag
- 5052 Stukken betreffende de organisatie van de nationale Sportdag Aardenburg, 1961. 1 omslag
- V2012/294 Persberichten en algemene correspondentie aan derden, 1986-1987. 1 omslag
- 8375 Huurovereenkomst met de Stichting tot Instandhouding van een Centrum voor Militaire Oorlogs- en Dienstsachtoffers voor de huur van de zuid-westelijke vleugel van het bondsbureau van de BNMO aan de Audrey Hepburnlaan 4 te Doorn, 1989. 1 omslag

7.2 Bijlage II Interviews

Een van de in dit onderzoek gehanteerde methoden is het (halfgestructureerde) interview. Om een indruk te krijgen hoe het er met de archieven voor stond in Nederland is met verschillende sleutelpersonen gesproken. Deze interviews zijn ook gebruikt om een beeld te kunnen schetsen van de belangrijkste gebeurtenissen in de geschiedenis van de Paralympische beweging.

7.2.1 'De statisticus'

Interview met S. Snijders, Voorburg, 24 oktober 2012

Iemand die mede aan de basis van dit onderzoek heeft gestaan is Steven Snijders. Hij is de enige privé-persoon die gegevens over de Nederlandse medaillewinnaars op de Paralympische Spelen verzamelt en publiceert. Op zoek naar informatie over het Nederlandse Paralympisch verleden kom je snel bij hem terecht.

I: Hoe komt iemand tot het verzamelen van dit soort gegevens?

G: Ik heb altijd veel onderzoek gedaan naar de Olympische Spelen. Toen ik zelf in een rolstoel kwam is mijn interesse ook verlegd naar de Paralympische Spelen. Waar Fons Kemper vooral de sociaal wetenschappelijke kant van de sport bekijkt, ben ik iemand die graag met statistieken aan de slag gaat. Dat mondt dan uit in een boekje met alle cijfers over de Spelen van 1960 tot 2008.³⁴

I: Voor dit onderzoek is het van belang dat we informatie kunnen lokaliseren over de ontwikkeling in Nederland. Zijn er bronnen die u heeft gebruikt die ons daar verder mee zouden kunnen helpen?

G: Achter in mijn boekje vind je een verantwoording en dankwoord aan iedereen die mij heeft geholpen. Het zijn mensen die nog in leven zijn en daar staan ook de contactgegevens bij. Een erg belangrijk persoon naar mijn mening is Jaap Pegels (*Met pijl en boog naar Engeland*). Hebben jullie daar al contact mee gehad?

Snijders: 'Als bronnen heb ik vooral personen gebruikt. Liet het geheugen ze in de steek dan was het al snel einde verhaal.'

I: Wij hebben contact opgenomen en er was een positieve reactie.

G: Hem moet je in ieder geval bij 'de lurven vatten' in de goede zin van het woord. Hij kan heel goed uitleggen hoe hij aan zijn gegevens is gekomen. Een leuk persoon voor een interview is wellicht ook Delphine Ariens Kapper, de eerste Paralympische kampioen van Nederland. Dat is een hele aardige vrouw, die heb ik aan de telefoon gehad.

Zij was trouwens getrouwd met Gerard van Opdorp, een oud rolstoelbasketballer.

I: Zwemmen is de sport waar wij als Nederlanders heel goed in zijn. Is er een naam van een persoon die bij je opkomt die ons daar meer over zou kunnen vertellen?

³⁴ Inmiddels is een update tot en met 2012 beschikbaar.

G: Om echt een goed beeld van de zwemsport te krijgen kun je Rie Knappers benaderen. Die is jarenlang assistent van de ploegleider, Cor van der Velden, geweest. Knappers is een hele hartelijke vrouw, die veel ook voor de gehandicaptensport heeft gedaan. Die kan zeker een goed beeld over het zwemmen schetsen. Een ander persoon is Rutger Sturkenboom, die heeft ook in de Paralympische atleten commissie gezeten. Die wil ongetwijfeld ook helpen. Andre van Buiten is ook een hele aardige vent, die wil ook best meedenken. Gert-Jan van der Linden, weer iemand anders, heeft beide benen verloren toen hij jong was. Met de estafetteploeg goud gewonnen in Arnhem 1980 en daarna is gaan basketballen en in 1992 uitgeroepen tot beste rolstoelbasketballer van de wereld. Tegenwoordig is hij coach van het dames rolstoelbasketbal team. Hij heeft naast het zwemmen dus ook ervaring met een andere sport. Misschien leuk om hem te benaderen.

I: Zijn er ook sporters uit andere disciplines die ons veel kunnen vertellen over de Paralympische geschiedenis?

G: Bij de verantwoording vind je de naam Hein Hofmeester, hij is ere-voorzitter van SC Marathon. Ook een ‘oude knakker’ die graag wil vertellen over rolstoelbasketbal. Als je van zitvolleybal iets wil weten adviseer ik je Jouke de Haan, die weet er echt heel veel van. Daar heb ik ook het e-mail adres van. Hij is jarenlang coach geweest van de zitvolleybal ploeg.

I: Het is belangrijk om archieven te vinden die ons verder kunnen helpen bij dit onderwerp. Zo is er het archief van NOC*NSF en heeft Gehandicaptensport Nederland materiaal opgeslagen. Zijn er personen die jij bent tegengekomen die verwijzingen maakten naar deze of andere archieven?

G: Nee, dat ben ik eigenlijk niet zo vaak tegengekomen. Meestal als ik contact had met personen dan werd het geheugen als archief gebruikt. Liet dat de betrokkene in de steek dan was het al snel einde verhaal.

I: Zijn er verenigingen, die als een centraal punt fungeren - bijvoorbeeld voor het zwemmen - en daardoor een belangrijke bijdrage leveren aan de Nederlandse medailleoogst?

G: Dat zou ik niet weten. Het enige wat ik kan zeggen is dat Nederland veel accommodaties heeft omdat het natuurlijk een zwemland is. Een voorbeeld is een zwemvereniging in Heerlen in de mijnstreek, maar andere verenigingen die een centrale rol vervullen kan ik niet noemen. Het zou misschien een idee zijn om de oud NIS bestuurders op te sporen, die vind je vast wel in het boek van Pegels. Erica Terpstra zal ongetwijfeld ook heel veel weten, als je die een keer aan tafel krijgt, doe je goede zaken. Zij is ‘de moeder van de gehandicaptensport’ en zal ongetwijfeld hulp willen verlenen. Tot slot kun je natuurlijk altijd prinses Margriet benaderen.

7.2.2 'De archivaris'

Interview met W. van Buuren, Amsterdam, 5 november 2012

Het Nationaal Archief heeft een deel van NOC*NSF archief in bezit. Wilfred van Buuren was archivaris van dit archief. Een logische keuze voor een interview. Hij publiceerde ook de 'Handleiding voor het beheer van historische sportarchieven'.

I: Kunt u iets vertellen over het archief van NOC*NSF in het Nationaal Archief?

G: Ik ben een hele tijd bij het NOC*NSF in dienst geweest en toen heb ik de archieven vanaf 1912 geordend. Deze zijn verder onder te verdelen in drie categorieën: Archief van het NOC (1912-1993), NSF (1959-1993) en het NOC*NSF (1993-2007). Elk archief heeft bovendien zijn eigen aanvullingen.

I: Zou er iets te vinden zijn over de Paralympische beweging in Nederland?

G: Ik denk dat het echt speuren en zoeken gaat worden. In het archief van het NOC*NSF zul je helaas weinig vinden. Ik raad je aan om bij deze archieven te kijken naar de jaarverslagen. Zo zou ik het aanpakken. Kijk bij een datum waar je weet dat er iets is gebeurd en ga daar verder zoeken. Alles na 2000 zul je voor naar het NOC*NSF zelf moeten gaan. Daar zou ik vragen naar Tineke Derksen, die kan je daar verder mee helpen. Maar probeer zoveel mogelijk te zoeken met behulp van een jaar en datum.

I: Buiten de Paralympische Spelen speelt gehandicapte sport ook een belangrijke rol in dit project. Zijn daar wellicht gegevens over te vinden?

G: Ook dit is een moeilijk verhaal. Maar daar zijn wel een aantal dingen over te vinden als je goed zoekt. Zo heb je bij het NSF archief aanvullingen een aantal mappen met 'gehandicaptensport' als onderwerp. Ik heb het op trefwoord beschreven dus dat kun je vinden onder 'Aangepaste sporten'. Vijf mappen zijn er zeker te vinden. Maar ook hier zou ik niet te veel van verwachten.

I: Het is dus allemaal redelijk verspreid?

G: Het is redelijk verspreid ja. Iedere bron kan meehelpen maar het is dus flink zoeken.

I: Nog enige suggesties die me daar mee kunnen helpen?

Ik zou verder ook nog kijken bij Gehandicaptensport Nederland zelf. Vroeger had je de NEBAS en het NSG, Dovenbond etc. Die hadden ook nog verschillende blaadjes en tijdschriften. Als je die wil zoeken kun je kijken in mijn bibliografisch apparaat. Het is zeker niet compleet maar het kan wel een boel verder helpen. Kijk bij 'Aangepast sporten' en je ziet een aantal resultaten die betrekking hebben op de gehandicaptensport. Als je die wil inzien heb je denk ik de meeste kans bij de Koninklijke Bibliotheek.

Van Buuren: 'Ik denk dat het echt speuren en zoeken gaat worden. In het Nationaal Archief zul je niet veel vinden over de Paralympische Spelen.'

I: Verder misschien nog grote sportbonden met een archief?

G: Daar ben ik niet zo goed van op de hoogte. Daar moet je gewoon in Bunnik je licht opsteken. In principe moeten ze daar nog alles hebben van oude sportbonden. Ik ben zeer benieuwd maar meestal is het archief verdwenen, vooral als een organisatie vaker is gefuseerd. Als je spreekt met iemand die er al lang zit kan die je ook verder wijzen. Soms hebben ze ook thuis nog andere spullen. Het gaat kortom dus een aardige klus voor je worden. Ik ben nieuwsgierig over hoe dat gaat uitpakken.

7.2.3 'De Paralympische koepel'

Dubbel interview met Rita van Driel en Rian Smit, Arnhem, 7 november 2012

NOC*NSF (N*N) is vanaf de Spelen in Athene in 2004 verantwoordelijk voor de Paralympische ploeg. Sinds 2007 is de koepel officieel lid van het IPC (International Paralympic Committee). Rita van Driel is Programmamanager Gehandicaptensport en Rian Smit is projectleider op de afdeling Topsport met name voor alles wat met de Paralympische Spelen te maken heeft.. Dit gesprek staat in het teken van een nadere verkenning en aanpak van de onderzoeksvraag.

I: Willen jullie jezelf kort introduceren?

S: Binnen deze organisatie ben ik met name verbonden aan de Paralympische Spelen. Ik werk hier nu ruim 11 jaar als projectleider voor de voorbereiding en uitzending van de Paralympische deelnemers. In die hoedanigheid heb ik gewerkt voor de Spelen in Athene, Salt Lake, Vancouver, Peking en Londen. Daarvoor werkte ik bij Gehandicaptensport Nederland (GN). Dat is de bagage waarmee ik hier aan deze tafel zit.'

VD: Ik werk nu vierenhalf jaar bij N*N als programmamanager gehandicaptensport. Ik fungeer ook als secretaris-generaal van het Nederlands Paralympisch Comité. Wij hebben destijds bij de overdracht de archieven (van GN) uit Bunnik in ontvangst mogen nemen. Toen was het al de vraag wat we er mee aan moesten. Dus ik ben heel blij dat er nu iemand is die het echt gestructureerd wil neerzetten! Dit onderzoek is een mooie kans om het op te pakken. Iedereen heeft nu ook weer een beetje lucht omdat de Spelen net zijn afgelopen. Herinnering is sterk maar de oudste deelnemers worden natuurlijk ook steeds ouder. Het valt nu allemaal op zijn plek. We hebben nog een werknemer, Tineke Derksen die hier zeker bij had gezeten als ze in de gelegenheid was geweest. Ook zij kan je als archiefmedewerkster verder helpen met dit project.'

I: Het boek van Jaap Pegels leert ons veel over de geschiedenis tot 1987. Het is van belang om te achterhalen wat er na deze periode is gebeurd, bijvoorbeeld de organisatorische integratie. Waar is daar informatie over te vinden?

VD: Die organisatorische integratie (OI) is een gezamenlijk project met Gehandicaptensport Nederland en NOC*NSF. Daar hebben wij nog wel informatie over maar dan moet je ook in

Smit: 'De integratie van gehandicaptensport in reguliere sportbonden is een project van twaalf jaar geweest. Daar hebben wij wel aardig wat materiaal van.'

Bunnik zijn. Daar is Rian geloof ik van begin af aan bij betrokken geweest?

S: Ja, dat klopt. Ik heb bij Gehandicaptensport Nederland altijd gehamerd op het feit dat ze trots moesten zijn op het archief en het moesten koesteren. Ik weet niet waar het nu allemaal terecht is gekomen maar in ieder geval lag er wat in een pakhuis in Enkhuizen. Dat is de uitvalsbasis van Sailwise, het watersportdeel van

de gehandicaptensport en van het bureau van gehandicaptensport. Het is een verzamelpunt van archieven geworden. Ik heb veel materiaal afgestaan anders kwam ik om in mijn eigen kamer. Waar leggen jullie het accent op: de Paralympische geschiedenis of de geschiedenis van de gehandicaptensport?

I: Met name de Paralympische, maar als het zo ter sprake komt ook de gehandicaptensport.

S: Het is natuurlijk een heel ruim onderwerp. Als je gehandicaptensport er bij pakt wordt het veld een stuk breder. In 2000 tijdens de Spelen van Sydney werd er een convenant afgesloten

gericht op het integreren van de gehandicaptensport in reguliere sportbonden. Dat is uiteindelijk een project geweest dat twaalf jaar heeft gelopen. Daar hebben wij wel aardig wat materiaal van.

I: Het OI-project is het meest recente onderdeel, maar we proberen de hele ontwikkeling in kaart te brengen. Wat is er in de loop der tijd belangrijk geweest?

VD: Heel belangrijk waren natuurlijk ook de Wereldspelen in Assen. Jullie willen 1980 uitdiepen, maar je zou in het verlengde ook 1990 moeten meenemen. Beide waren grote evenementen met organisaties die echt ‘een kunstje’ hebben laten zien.

I: Het boek van Pegels eindigt midden jaren 80, wij willen de periode daarna opvullen aan de hand van archiefmateriaal. Waar is wat te vinden?

Van Driel: ‘Heel belangrijk waren natuurlijk ook de Wereldspelen in Assen. Jullie willen 1980 uitdiepen, maar je zou in het verlengde ook 1990 moeten meenemen.’

S: Met de overdracht van het lidmaatschap van IPC naar NOC*NSF is de rol van Gehandicaptensport Nederland op dat gebied uitgespeeld. Het archief is dus ook overgedragen. Dat is gebeurd, er staan hier dus ook een aantal dozen. Maar wij hadden zoiets: is dit alles? Het zijn ook net niet de dingen die ik zou verwachten. Ik ben dus

ook benieuwd wat er nog meer boven water komt. Maar willen jullie ook fysiek gezien alles bijeenbrengen of..?

I: Nee, het is vooral de bedoeling om te beschrijven waar wat ligt. Dus alles moet wel op dezelfde plek blijven!

S: Tineke Derksen zit er bij N*N bovenop. Dat het op dezelfde plek blijft zal eerder een probleem zijn in Bunnik, daar zou ik prioriteit leggen.

I: Sportverenigingen hebben vaak een rol gespeeld in de ontwikkeling, ook daar kan informatie liggen. Wat is er bij die verenigingen?

VD: Ja we hebben heel vaak dat iemand komt binnenlopen met een doos vol spullen. Dan is opa bijvoorbeeld overleden en krijgen wij de spullen voor het archief.

I: Verschillende archieven en opslagplaatsen zijn langs gekomen. Zijn we er daarmee?

VD: Ik zat nog te denken aan het IPC archief in Bonn. Daar wordt ook steeds meer opgeslagen. Zowel digitaal als in boekvorm. Daar zit misschien best nog wel wat. Je krijgt zo ook een beeld van de totale beweging vanaf 1960.

Ik kan jullie wel in contact brengen met degene die daar verantwoordelijk voor is.

I: Zijn er personen die ons nog verder kunnen helpen?

S: We hadden het net over de Spelen in Assen. Jaap Brouwer is natuurlijk ook een bron waarvan ik denk: die moet geïnterviewd worden. Die heeft ook absoluut een eigen archief.

7.2.4 'Het kenniscentrum'

Dubbelinterview met Hans Leutscher en Henk van Aller, Bunnik, 15 november 2012

In 2001 is Gehandicaptensport Nederland (GN) ontstaan uit een eerdere fusie van Nebas en NSG. GN en de voorlopers ervan zijn tot 2002 verantwoordelijk geweest voor de Nederlandse Paralympische ploeg. Stimulering van sportdeelname voor mensen met een handicap is een constante door de tijd. Hans Leutscher is programmaleider Revalidatie, sport en bewegen, Henk van Aller is Coördinator Sport bij GN.

I: Zouden jullie in het kort het ontstaan van Gehandicaptensport Nederland kunnen schetsen?

L: Vanuit de NIS (Nederlandse invaliden sportbond) en enkele andere kleine organisaties is in 1992 de Nederlandse bond voor aangepast sporten (Nebas) ontstaan. Vervolgens is gewerkt aan het betrekken van meer sportbonden voor mensen met een handicap. De Nebas leek sterk op de NIS. Twee jaar later in 1994 heeft de sportbond voor doven (KNDS) zich aangesloten. Vervolgens is in 1997 de NSG bij ons komen inwonen en langzamerhand zijn wij geworden tot wat wij nu zijn: Gehandicaptensport Nederland. Er is wel het een en ander veranderd. Wij hebben als organisatie niet meer de gebruiker – de sporter - als einddoel zoals de NIS dat had, maar wij richten ons op de intermediairs, met als doel dat gehandicapten moeten kunnen sporten. Liefst in eigen woonomgeving.

I: Wat kun je ons vertellen over het archief van Gehandicaptensport Nederland?

VA: Het is belangrijk om te weten dat ons archief niet hier is. Het is in Enkhuizen, waar de oude watersportbond zijn thuisbasis had. Wij zijn nu met een reorganisatie bezig maar blijven voornamelijk op deze locatie. We willen er voor zorgen dat er niets verdwijnt. Ons idee is nu zelfs het tegenovergestelde: we willen zoveel mogelijk uit de buitenwereld erbij krijgen.

L: Het pakhuis in Enkhuizen wordt nu omgebouwd tot kantoor. Dus daar moet wel ruimte gemaakt worden. Binnenkort zal daar een inventarisatie moeten plaatsvinden. Wat is er en wat kan weg? Dat is wel iets waar we heel nadrukkelijk bij moeten zijn.

I: Wat hebben jullie nadat NOC*NSF de verantwoordelijkheid kreeg aan materiaal overgedragen en wat staat er dan in Enkhuizen?

VA: Wat het echte oude historisch materiaal betreft hebben wij niets overgedragen aan NOC*NSF. In 2007 is het lidmaatschap van het IPC overgegaan naar NOC*NSF. Vanaf 2002 was NOC*NSF al verantwoordelijk voor de uitzending en heeft daar ook het meeste materiaal over verzameld. Daar zit wel een overlap in omdat wij nog lid waren van het IPC. Wij hebben daarom nog informatie van specifieke federaties.

Van Aller: 'Wij willen er voor zorgen dat er niets verdwijnt (...) we willen zoveel mogelijk van de buitenwereld erbij krijgen'

Maar ik denk dat wij in ieder geval in Enkhuizen toch nog wel stukken tot en met 2009 hebben.

I: Naast archieven opsporen willen wij ook graag mijlpalen aanduiden in de geschiedenis van de Paralympische beweging in Nederland. Wat zijn volgens jullie cruciale punten geweest?

VA: Ik denk, los van de organisatorische ontwikkelingen, dat het ook interessant is te zien hoe de gehandicaptensport in de maatschappij beleefd wordt. Daar zie je juist in de laatste jaren de versnelling in. Er is steeds meer aandacht voor handicap en sport. Er is tegenwoordig meer aandacht voor het sportperspectief en minder vanuit het zorgperspectief. Dat houdt ook weer verband, hoe de sport wordt ingericht. Het classificatiesysteem is sinds een jaar of vijftien een

functioneel systeem en niet zozeer een medische systeem. Vroeger zwom bijvoorbeeld iedereen met een dwarslaesie of een amputatie tegen elkaar. Nu maakt het niet meer uit wat voor medische aandoening je hebt, er wordt gekeken naar de beperking ten opzichte van de sport. Ook de manier van verslaggeving is veranderd. De prestaties van de sporter staan voorop en niet zozeer de handicap. Dat is wel een trend die de laatste decennia is ingezet.

I: Wanneer werd er voor de gehandicaptensport over ‘topsport’ gesproken?

L: Dat is moeilijk. In de jaren tachtig zie je pas dat er in sporthallen mensen met een handicap gaan sporten. De Paralympische Spelen in Arnhem waren nog erg klein naar mijn mening. In 1990 kwam het al meer bij het grotere publiek. Ik hoor altijd dat de Paralympics van 1992 heel beeld bepalend zijn geweest. Toen werd er voor het eerst over topsport gesproken en zaten de stadions ook allemaal vol.

VA: 1992 is zeker een omslagpunt geweest. Als je naar de cijfers kijkt is 1980 ook erg belangrijk geweest, vanaf toen ging Nederland minder presteren. Tot Londen is de positie steeds meer naar beneden gegaan. Londen is daarom sportief gezien ook een trendbreuk. We hadden een remmende

voorsprong na Arnhem en sindsdien zijn andere landen ons gaan inhalen.

Wij gingen niet minder presteren maar andere

landen steeds beter. We zijn overigens wel een land dat goed is in de niet-Olympische en niet-Paralympische sporten’.

L: ‘En we zijn echt een organisatieland! NOC*NSF heeft een prachtig overzicht als je kijkt naar landen die internationale competities organiseren voor Paralympische atleten. We staan eenzaam op één. Hoewel er nu vooral in het Midden Oosten tal van evenementen plaatsvinden, staan wij historisch gezien op een toppositie. Dat is verbazingwekkend. Wij zijn erg goed geweest in organiseren, maar daar vindt helaas ook een kentering plaats. Dat heeft alles met geld te maken’.

Leutscher: ‘Misschien zijn we op sportgebied wel ingehaald door andere landen, maar als organisatieland staan we eenzaam aan de top.’

7.2.5 'De grondlegger'

Interview met Jaap Pegels, Rijssen, 21 november 2012

Het belangrijkste boek met betrekking tot de geschiedenis van de Paralympische beweging in Nederland is zonder meer 'Met pijl en boog naar Engeland'. Tot en met 1984 wordt daarin nauwgezet beschreven hoe de gehandicaptensport zich in ons land heeft ontwikkeld. Jaap Pegels, de auteur van dit boek, heeft daar vele jaren aan gewerkt.

I: Wat was de drijfveer voor het schrijven van 'Met pijl en boog naar Engeland'?

G: Sinds 1967 was ik leraar lichamelijke opvoeding in Rijssen. Daar kreeg ik een krantje in de bus met de naam 'Buitenspel', een eenmalige uitgave van de NIS (Nederlandse Invaliden Sportbond). Ze vroegen aandacht voor de gehandicaptensport en dat raakte mij ergens. Met een viertal lichamenlijk gehandicapten heb ik toen, in 1971, een plaatselijke gehandicaptensportvereniging opgericht. In datzelfde krantje was mijn oog gevallen op een bericht dat de atletiekcommissie van de NIS onbemand was. Met twee anderen heb ik die taak op mij genomen en ben er zeven jaar lid van geweest, inclusief de integratie met de KNAU. Toen de zaak goed op poten stond, realiseerde ik me dat heel veel mensen, die actief zijn in de gehandicaptensport als vrijwilliger of functionaris, nauwelijks ervaring met de sportieve begeleiding van gehandicapten hadden. We moesten daar dus eigenlijk opleidingen voor creëren. Daarom heb ik meegewerkt aan het tot stand komen van een Sectie Opleidingen binnen de NIS. Bij zo'n opleiding was er een voorwaarde: er moest een onderdeel inzitten dat vertelt over de geschiedenis van de bond en de tak van sport. Omdat ik al veel ervaring had, werd ik de persoon, die dat zou gaan uitwerken. 'Dat doe ik wel', dacht ik toen. Vanaf dat moment ben ik eigenlijk begonnen met het schrijven van het boek.

I: Hoe ging het toen verder?

G: Ik ging aan de slag en kwam meteen nogal wat tegenstrijdigheden in de archieven tegen. Sommige bronnen hadden het over drie deelnemers aan de eerste Internationale Stoke Mandeville Games in 1952 en andere weer over vijf. Ik ging verder graven en kwam al snel uit bij de BNMO (Bond van Nederlandse Militaire Oorlog- en Dienstslachtoffers), de organisatie, die de basis heeft gelegd voor de gehandicaptensport in Nederland en ook voor de oprichting van de NIS. Het was zaak daar toegang tot het archief te krijgen. Dat was niet zo moeilijk voor mij, omdat heel veel NIS-vergadering in het BNMO-oord in Doorn werden gehouden. Militairen hebben altijd te gewoonte om de zaken nauwgezet te registreren. Ze hadden daar ook een Bondsblad, de 'Kareoler', waar heel veel wedstrijdverslagen in stonden met de uitslagen. Er waren ook stapels foto's, namen en adressen van hun leden, waar ik over mocht beschikken. Dan heb je een goede basis. Toen ben ik in mijn vrije tijd zo diep en zorgvuldig mogelijk het verleden ingegaan.

I: En vervolgens bent u gaan schrijven?

G: Daar ben je dan zes jaar mee bezig: met alle tekst en al het fotomateriaal. Maar tijdens het schrijven liep ik vast in de structuur van het boek, want het moest wel overzichtelijk blijven. Er waren zoveel takken van sport die behandeld moesten worden. Ik moest op een gegeven moment een keuze maken. Zo ben ik uiteindelijk tot deze indeling gekomen. Tijdens een symposium in Doorn ben ik vervolgens op zoek gegaan naar een uitgever. Dat ging goed, alleen was het voor hem financieel niet haalbaar. Het zou een flink verlies voor hem worden. Ik moest

op zoek naar subsidies. Toen ik nog fl.20.000 nodig had suggereerde een oud collega mij om Erica Terpstra te bellen. Bellen, dacht ik, iemand uit de Tweede Kamer? ‘Ja, die kun je gewoon opbellen!’, zei hij. Dat heb ik gedaan en na wat correspondentie werd mij het benodigde bedrag ter beschikking gesteld. Zo kon het boek toch gedrukt worden.

I: Welke bron heeft u het meest gebruikt in uw onderzoek?

G: De BNMO is een hoofdbron geweest. Maar in de meeste gevallen heb ik toch gebruik gemaakt van secundaire bronnen. Allemaal individuele sporters. Reizend door het hele land bezocht ik hen. Middels foto’s, uitslagenlijsten, programmaboekjes en trofeeën kreeg ik mijn informatie. Ik had natuurlijk het voordeel, dat ik vanaf 1971/1972 bij de NIS betrokken was. Daardoor kwam ik automatisch met veel sporters in aanraking. Zo bouw je natuurlijk ook een hele hoop relaties op en kon ik overal binnen komen. Ik heb al het materiaal, dat ze mij ter beschikking stelden persoonlijk teruggebracht.

Pegels: ‘De BNMO is een hoofdbron geweest. Maar het meest heb ik toch gebruik gemaakt van secundaire bronnen. Allemaal individuele sporters’

I: Heeft uzelf nog archiefmateriaal ?

G: Op persoonlijke titel alleen de uitgaven van diverse Paralympics en wat gehandicaptensport studiemateriaal. Toen ik klaar was met het boek begonnen er binnen de NIS veel veranderingen. De bond ging samen met andere organisaties voor gehandicapten op in een nieuwe organisatie: Nebas. Ik had voor mijn gevoel lang genoeg vrijwillig aan de ontwikkeling van de gehandicaptensport meegewerkt.

I: Maar hebt u nooit de behoefte gehad om de draad weer op te pakken?

G: Nee, dit is voor mij een afgesloten periode. Daarna volg je ook veel dingen niet meer. Maar ik heb nog altijd een zwak voor dat wereldje. Als je kijkt naar wat er werd besteed aan de Paralympics van Londen: dat was vroeger wel anders. Veel oud-gehandicaptensporters hebben nooit hun prestaties in de media teruggezien. In die zin was mijn boek voor hen een erkenning. De media aandacht is wel iets dat toen in Toronto (1976) is veranderd. Toen wij daar van terugkwamen stond Prins Claus op Schiphol te wachten. Dat was al heel wat.

I: Zou u Toronto als belangrijke mijlpaal noemen?

G: Er werd toen door de media wel veel meer aandacht gegeven. Ook keek men toen anders naar de sport. Heel lang vond men dat iemand met een beenamputatie of -aandoening niet mocht verspringen. Dat is allang niet meer zo. In Nederland is dat met de Spelen in Toronto ook veranderd. Daar won een jonge Canadees met één been het hoogspringen met een sprong van 1.86m. De gehandicaptensport kwam toen op de kaart. Maar de verandering in topsport is een proces dat al langer aan de gang is. In 1980 hadden gehandicapte sporters nog geen A-status en dat is nu wel het geval. Dat heeft lang geduurd.

I: De deelname van gehandicapten aan sport, staat nu vaak in het teken van het streven naar topsport. Vindt u dat dit de emancipatie van de gehele groep verstoort?

G: Dat vind ik een heel logisch gevolg van de manier van denken in de huidige maatschappij. Bovendien hebben veel mensen ook die drang. Ik vind wel dat de gehandicapte sportverenigingen daar onder lijden. De toppers komen verder, maar de functie van de gehandicaptensportvereniging is veel breder dan het opleiden naar de topsport. Ik weet overigens niet hoe Gehandicaptensport Nederland hier me omgaat.

I: Kent u nog plekken of archieven, die ons in het onderzoek verder kunnen helpen?

G: Dat is voor mij heel moeilijk te zeggen. Ik heb destijds vooral veel gebruik gemaakt van personen bij het schrijven van mijn boek. Voor jullie is dit een stuk moeilijker omdat jullie niet in dit wereldje zitten.

Ik denk dat er ook niet veel meer te vinden is. Misschien bij de BNMO nog wel. Nadien werden alle taken aan de NIS overgedragen. Daar is ook mijn foto archief naar toe gegaan. Bij individuele sporters ook niet meer. Maar dat komt omdat er helaas een aantal niet meer in leven is.

7.2.6 'De organisator'

Interview met Jaap Brouwer, Den Haag, 4 februari 2013

In de ontwikkeling van de Paralympische beweging nemen de Wereldspelen voor gehandicapten te Assen een belangrijke plaats in. Jaap Brouwer fungeerde tijdens dit evenement als Directeur Sport. Op 14 juli 1990 maakten 45 landen hun opwachting. Voor het eerst konden er wereldkampioenschappen in veertien takken van sport tegelijkertijd plaatsvinden.

I: Zou u zichzelf kort kunnen introduceren?

G: Ik was werkzaam op het CIOS rond 1973, in een tijd dat er nog geen aandacht werd besteed aan sport voor invaliden. Een leerling van het keuzevak schermen kwam destijds naar mij toe en zei: 'Weet u dat je ook met gehandicapten kan schermen?' We zijn naar Antwerpen gereden waar een collega van mij les gaf aan mensen in een rolstoel. We hebben toen het keuzevak schermen opgezet. In 1976 hadden we een eerste opzet en toen zijn we ook naar Stoke Mandeville gegaan. In 1978 formeerden we al een Nederlandse schermploeg. Twee jaar later, in 1980, kwamen de Paralympische Spelen in Arnhem.

I: Kunt u enkele zaken noemen die erg belangrijk zijn geweest in de geschiedenis van de Paralympische Spelen in Nederland?

G: Als je iets over de geschiedenis wil zeggen moet je beginnen met Arie Klapwijk. Klapwijk was een revalidatiearts die in de jaren zestig en daarvoor actief is geweest op het gebied van bewegen. Hij was eigenlijk de uitvinder voor bewegen voor mensen met een handicap. Hij heeft de aanzet gegeven voor het gehandicapte bewegen in Nederland. Hij heeft ook het ICC (International Coordination Committee of World Sports Organizations for the Disabled) opgericht om alle internationale gehandicaptenbonden onder één koepel te brengen. Voor de meeste mensen was het namelijk allemaal hetzelfde. Al die tijd droeg de IFSD (International Funds Sports Disabled) daar de verantwoordelijkheid voor. De landen betaalden niet en de bonden ook niet. Het is heel vreemd dat die Nederlandse inbreng en rol nergens naar voren komt. Het is echt niet zo dat Ludwig Guttmann alles heeft bedacht, onzin. Arie Klapwijk was minstens zo belangrijk.

Het idee 'sport' leefde in Europa in het begin nog niet zo. Het was puur een medische invalshoek: deze mensen moeten beweging krijgen dus ga je spelletjes met je doen. In elk land ging dat een beetje zijn eigen gang. Die Europese lijn kwam pas toen de Stoke Mandeville Games steeds verder uitgroeiden. Nergens vind je ook terug dat de Stoke Mandeville Games hoofdzakelijk door Nederland gefinancierd werden, namelijk door het fonds van Prinses Margriet. Eigenlijk heeft Nederland de opkomst voor gehandicapten sporten in Europa gefinancierd. Zo kwamen wij in 1976 daarmee in aanraking en zijn naar Stoke Mandeville gegaan. Daar was dus al het een en ander aan sportwedstrijden. Vervolgens vroegen ze aan mij of ik het schermen wilde gaan regelen in Arnhem. Dat heb ik toen gedaan. Rond die tijd staken de docenten van het CIOS de koppen bij elkaar en kwam er een idee voor een keuzevak bewegen met gehandicapten. Het CIOS was daar dus de eerste in. Zo ontstond dus een idee voor bewegen met mensen met een handicap. De NIS (Nederlandse Invaliden Sportbond), 1960 opgericht, hing daar een beetje bij.

I: Hoe ging het toen verder?

G: Na 1980 begon het bewegen voor gehandicapten wel op gang te komen. Toen heeft de NIS geprobeerd mij in het bestuur te halen maar daar had ik dus absoluut geen zin in, het was bestuurlijk een zootje. Ik vond het schermen wel leuk maar dat ‘gebeuren’ daaromheen trok me helemaal niet aan. De gehandicapte sporters zelf deden ook niet zoveel. Dat is wel een verwijt dat je ze kan maken. Het was een groep die niet voor zichzelf opkwam. Wij moesten alles organiseren, en zij lieten het zich wel aanleunen. Dat was ook wel een oorzaak dat alles zo krakkemikkig functioneerden.

Niet veel later dacht Amsterdam dat zij de Olympische Spelen van 1992 wel konden krijgen. Jan Masman, burgemeester van Assen, zei: ‘dan willen wij de gehandicapten spelen wel doen’. Toen bestond al het fenomeen Wereldspelen. In die periode een wilde organisatievorm van allerlei gehandicapte sportbonden bij elkaar. Eigenlijk een wildgroei van allerlei bonden met weer eigen doelgroepjes. Op de Wereldspelen kwamen die bij elkaar, en konden dan binnen die organisatie hun eigen dingen doen.

I: Lukte de organisatie wel goed van dit evenement?

G: De NIS was toen een club van niks. Het organisatiecomité had in de gaten dat ze het helemaal zelf moesten doen.

Brouwer: ‘De Wereldspelen in Assen hebben in organisatorische zin een aanzet gegeven tot professionalisering van de gehandicapten sport’.

Dat waren de gemeente van Assen plus de sportorganisaties. Klapwijk heeft toen ook het International Fund Sport Disabled (IFSD) opgericht, eigenlijk een Nederlands Fund. Het IPC (International Paralympic Committee) is uiteindelijk opgericht met dit geld. Dat is ook nergens meer te lezen! Het was allemaal in Nederlandse handen. Er moest een actie komen om geld op te halen voor de Wereldspelen. Die actie kwam er met Mies Bouwman en er werd 22 miljoen gulden opgehaald. Ondanks alle strubbelingen werd er een organisatiecommissie met allerlei bobo’s benoemd. Mij vroegen ze of ik Directeur Sport wilde worden. In Arnhem 1980 hebben we een aantal dingen goed gedaan, maar er werd ook met geld gesmeten. Dat heb ik destijds wel laten horen. Daarom zei iemand: ‘Je moet Jaap Brouwer vragen, die kan dat’.

I: Waarom werden er ook Wereldspelen georganiseerd als er ook al Paralympische Spelen waren?

G: Goede vraag. Het was eigenlijk zo dat er in die tijd de behoefte bestond aan grote bijeenkomsten met veel deelnemers. Uiteindelijk zaten wij op 1900 deelnemers, dat was niet mis. Duizenden vrijwilligers en dat kon nog in die tijd. Ik heb er voor gekozen om de sporters centraal te zetten. Niks bobo’s, niks optochten en uren lang in de zon zitten. De deelnemer staat centraal, we doen zoveel mogelijk sporten als de organisaties zelf willen. Qua inhoud en vorm was het dus eigenlijk beter dan in Seoel (1988). We hebben de Wereldspelen georganiseerd omdat er behoefte aan was. Het succes was ook een beetje te danken aan geluk. We hadden veertien dagen mooi weer dus mensen die in tenten sliepen hadden geen problemen.

I: Gehandicapten sport is vanuit een medische invalshoek begonnen. Tegenwoordig is het echte topsport. Was Assen in deze ontwikkeling een belangrijk moment? Of was dit proces al in Arnhem ingezet?

G: Tijdens Assen merkten wij wel dat er een verandering op komst was. Een hoogspringer uit Canada kon 2000 dollar krijgen als hij in Canada een wereldrecord zou springen. Hoewel hij dat ook in Assen kon doen, koos hij er voor om te wachten. De sport werd daarmee beschadigd. Ik denk dat de omslag tussen Arnhem en Assen in zat. Waarschijnlijk heeft de opkomende

welvaart in die tijd meegespeeld. Zoals bij alle bonden krijgt het topteam de meeste aandacht, dan volgen de vrouwen, de jeugd en daarna komen de gehandicapten. Zelfs in de huidige tijd vallen eerst de gehandicapten af als er moet worden bezuinigd.

Door de toegenomen welvaart en techniek konden gehandicapte sporters betere materialen krijgen. Daardoor werden de prestaties beter en nam de aantrekkelijkheid van de sport toe. De Wereldspelen hebben dit proces een zet gegeven. Toen is ook de verbinding tussen IFSD en de sport sterker geworden en die hebben gezegd, laten we nu doordouwen.

I: Maar in Arnhem was dit nog niet het geval?

G: In 1980 was het nog zo dat er mensen aan zwemwedstrijden meededen, maar je moest heel goed kijken of ze bewogen. Iedereen kon er toen aan meedoen. Dat kun je geen Paralympische sport noemen. Er waren veel mensen met een handicap die aan verschillende onderdelen meededen. Dat was lekker bewegen maar het heeft niks met sport te maken. Mensen kwamen met tientallen medailles thuis. Daar is wel fors de bezem doorheen gegaan. Maar naar mijn mening iets te veel, er worden nu te veel mensen uitgesloten. Bij IPC heerst nu de mening: als je zo valide mogelijk bent mag je meedoen. Dat is natuurlijk fout.

I: Dit was in 1990 nog niet.

G: Dat klopt. Dat kwam toen misschien al een beetje opzetten, dat het geld dus ook belangrijk werd.

I: Hebben de Wereldspelen een aanzet gegeven tot een professionalisering van de gehandicaptensport?

G: In ieder geval in organisatorische zin wel. In Arnhem hadden ze een tekort maar in Assen hadden we nog geld over. Ik wilde mensgerichte spelen en zuivere spelen. Er werd namelijk gesmeten met consumptiebonnen, dat kon makkelijk veranderd worden. Ook werd er in Arnhem nog met declaraties gesodemieterd. Het geld dat op de Wereldspelen over is gehouden ging naar wat nu Gehandicaptensport Nederland is.

Omdat ik vanuit Arnhem en Assen ervaring had opgedaan, heb ik ook geholpen bij de organisatie in Barcelona (1992). Xavier Gonzalez had de opdracht om de Paralympisch Spelen in Barcelona te organiseren. Hij is tijdens de Spelen in Assen ons komen opzoeken voor hulp en advies. Toen hebben wij een paar dagen met zijn organisatiegroep in het Hilton Amsterdam gezeten en hebben we het over uitgangspunten gehad en onze ervaringen gedeeld. Ik ben in Barcelona geweest en daar merkte ik dat de organisatie het opgepikt had. In dit geval hebben we met de Wereldspelen dus ook internationaal veel invloed gehad. Kennelijk hebben wij Nederlanders veel affiniteit met het organiseren.

Er werd door de organisatoren van Assen ook voor het eerst uitsluitend zaken gedaan met landen. Voordien hadden de internationale sportorganisaties zoals IBSA, ISOD, CP-ISRA etc. altijd veel te zeggen. Dat werkte slecht uit voor de organisatoren. Er was dus sprake van een machtsverschuiving.

Tot slot werd er in Assen voor het eerst bij een groot internationaal toernooi gewerkt met het nieuwe integrale classificatiesysteem bij de 'reguliere sporten' zoals atletiek, zwemmen enz. Maar bij de specifieke gehandicapten sporten van die tijd, bijvoorbeeld het 7- a-side-soccer van CP-ISRA werd de CP classificatie nog gebruikt. Twee jaar na de Wereldspelen van 1990 werd in Barcelona het nieuwe functionele classificatiesysteem in zijn geheel toegepast. In die zin is Assen dus een proeftuin geweest voor de Paralympics.

I: Bent u na 1990 nog actief geweest op het gebied van gehandicaptensport?

G: Samen met Arie Klapwijk hebben wij destijds een organisatie opgericht, de Respo. Deze ontwikkelingsorganisatie neemt verantwoordelijkheid voor de ontwikkeling en stimulatie van sport en bewegen voor de mensen met een beperking op de allerlaagste niveaus. We hebben

projecten over de hele wereld gedaan. Daarvoor hadden we internationale instructeurs die dat op vrijwillige basis deden. Dit hebben mijn vrouw en ik tot 2010 gedaan. In 2005 hebben we dit al overgedragen aan de CALO in Zwolle (Christelijke Academie voor Lichamelijke Opvoeding) omdat we van mening waren dat er nieuw bloed in de organisatie moest komen.

I: Bent u betrokken geweest bij de organisatorische integratie?

G: Dat heb ik natuurlijk wel meegemaakt. Ik heb een jaar of 10 in het bestuur van de Nebas gezeten. Na de Wereldspelen zijn we met de integratie aan de slag gegaan.

Ik was er geen voorstander van om het te doen zoals het ging. Als Nebas hadden wij de landelijke verantwoordelijkheid voor de gehandicaptensport. Nu ligt die verantwoordelijkheid bij evenzoveel bonden. Heb je daar iemand zitten die er verstand van heeft, is dat mooi meegenomen. Een aantal bonden blijft echter hopeloos achter omdat ze niemand hebben die dit in portefeuille heeft. Dit geldt overigens ook voor bijvoorbeeld sport door vrouwen. Ze richten zich uitsluitend op de topsport. Bij heel veel bonden gebeurt er niks.

De oorspronkelijke integratie gedachte achter de organisatorische integratie was: integreren als het kan, maar niet altijd. Internationaal lopen wij op dit gebied hopeloos achter. Ik zie de gehandicaptenbeweging in de wereld geen grote ontwikkeling krijgen. Het zal een clubje toppers blijven.

I: Waar staan we nu met de Paralympische beweging

G: Een dieptepunt. Er zijn geen Nederlanders die nog enige invloed hebben. Op organisatorisch niveau en sportniveau is het slecht gesteld. Er is maar één deelnemer voor de winterspelen. Dat zegt natuurlijk wel iets.

7.3 Bijlage III Medailleoverzichten

Overzicht van door Nederland behaalde medailles en de landenklassering tijdens de Paralympische zomerspelen, 1960 -2012 (in absolute aantallen)

Jaar	Plaats	Medailles				Medaillespiegel Landenklassement
		Goud	Zilver	Brons	Totaal	
1960	Rome	3	6	-	9	8
1964	Tokyo	4	6	4	14	10
1968	Tel Aviv	12	4	4	20	8
1972	Heidelberg	14	13	11	38	5
1976	Toronto	45	25	16	86	2
1980	Arnhem	33	36	31	100	6
1984	New York/Stoke M	55	52	28	135	7
1988	Seoul	30	24	29	83	8
1992	Barcelona	14	14	11	39	9
1996	Atlanta	17	11	17	45	8
2000	Sydney	12	9	9	30	15
2004	Athene	5	11	13	29	27
2008	Peking	5	10	7	22	19
2012	Londen	10	10	19	39	10
	Totaal	259	226	204	689	

Overzicht van door Nederland behaalde medailles en de landenklassering tijdens de Paralympische winterspelen, 1976 -2010 (in absolute aantallen)

Jaar	Plaats	Medailles				Medaillespiegel Landenklassement
		Goud	Zilver	Brons	Totaal	
1976	Örnsköldsvik	Geen Nederlandse deelname				-
1980	Geilo	Geen Nederlandse deelname				-
1984	Innsbruck	Geen Nederlandse deelname				-
1988	Innsbruck	-	-	-	-	-
1992	Tignes-Albertville	-	-	-	-	-
1994	Lillehammer	1	-	3	4	15
1998	Nagano	-	1	1	2	20
2002	Salt Lake City	1	3	-	4	15
2006	Turijn	Geen Nederlandse deelname				-
2010	Vancouver	-	-	-	-	-
	Totaal	2	4	4	10	

Totaal zomerspelen en winterspelen	261	230	208	699
------------------------------------	-----	-----	-----	-----

Bron: Steven Snijders, WJSportproductions, 2013

Fotoverantwoording

- Afbeelding omslag. Croes R.C., *Opening Olympische Spelen voor Gehandicapten in Arnhem*,
<http://www.gahetna.nl/collectie/afbeeldingen/fotocollectie/zoeken/weergave/detail/q/id/ace2f838-d0b4-102d-bcf8-003048976d84>. 27-03-2013.
- Afbeelding 1. Mandeville Legacy Project Team, *The First International Games*,
http://www.mandevillelegacy.org.uk/images/uploaded/scaled/N26_1956_programme_front_cover_detail.jpg. 27-03-2013.
- Afbeelding 2. Croes R.C., *Olympische Spelen voor Gehandicapten in Arnhem; 800 meter rolstoelrace; Ab Roek in actie*,
<http://www.gahetna.nl/collectie/afbeeldingen/fotocollectie/zoeken/weergave/detail/start/8/tstart/0/q/zoekterm/olympische%20spelen%20gehandicapten>. 27-03-2013.
- Afbeelding 3. AD, *Coldplay en Rihanna schitteren op 'eindfeest' Paralympics*,
<http://www.ad.nl/ad/nl/5624/sportwereld/photoalbum/detail/3313809/375321/12/Coldplay-en-Rihanna-schitteren-op-eindfeest-Paralympics.dhtml>. 27-03-2012.